

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ȘTIINȚA ȘI VIAȚA BISERICESCĂ.

— APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ. —

REDACTORI:

Dr. NICOLAE BĂLAN și Dr. SILVIU DRAGOMIR.

CUPRINSUL:

A biruit dreptatea! În chestia «Micii-Biblii» ... *Dr. Nicolae Bălan.*

Chestiuni vitale: Vrei să fi liber? ... *Dim. I. Cornilescu.*

Cuvânt de deschidere rostit la conferința a 2-a
preoțească din Săliște 5/18 Noemvrie 1913 ... *Dr. I. Lupaș.*

Diluviul în tradiție și sfânta Scriptură ... *Pr. Zaharie Manu.*

Materialism și idealism ... *Ioan Moșoiu.*

Legea morții ... *Gh. Comșa.*

Predică la instalare în parohie ... *Ioan Gh. Nicolau.*

Mișcarea literară ... *N. B.*

Cronică bisericească-culturală: Uniunea femeilor române din Ungaria. Un simbol al activității creștinești. Ne înstrăinează creștinismul de natură? Inștiințare. Ignoranță ori răutate? O nouă peșteră cu gravuri și desene paleolitice în Spania-nordică. Profesorul Fr. W. Foerster despre scopul educației. Arderea de vii a văduvelor în India. Comemorarea lui Constantin Vodă Brâncoveanu. Autonomia bisericii sârbești. Rătăcire. Consistorul eparhial din Oradea-mare. Prea târziu! De vorbă la telefonul «Culturii creștine» ... *N. B.; S. D. și Logojănescu.*

Tipicul cultului religios ... *Cantor.*

Colaboratorii „Revistei Teologice“:

Arhim. Dr. Il. Pușcariu, vicar arhiepiscopesc (Sibiiu); *Arhim. I. Scriban*, directorul Seminarului Central (București); *Prot. Simeon Popescu*, profesor (București); *Dr. I. Mihălcescu*, profesor la facultatea teologică (București); *Greg. Pletosu*, protopresb. (Bistrița); *Dr. G. Popovici*, protopresb. (Lugoj); *Dr. I. Stroia*, protopresbiter (Sibiiu); *I. Teculescu*, protopresb. (Alba-Iulia); *V. Gan*, protopresbiter (Offenbaia); *Dr. I. Lupaș*, protopresbiter (Săliște); *Al. Muntean*, protopresbiter (Tileagd); *Dr. Gh. Proca*, secretar cons. (Sibiiu); *Dr. Gh. Ciuhandu*, referent școlar (Arad); *Dr. A. Crăciunescu*, profesor sem. (Sibiiu); *Dr. V. Cioban*, preot militar (Sibiiu); *Dr. S. Dragomir*, prof. sem. (Sibiiu); *Dr. O. Ghibu*, revizor școlar (Sibiiu); *Dr. I. Broșu*, profesor (Sibiiu); *G. Hango*, presbiter (Gherla); *I. Beleuță*, catihet (Făgăraș); *Dr. I. Felea*, preot; *Dr. D. Borcia*, preot (Săliște); *A. Popoviciu*, profesor seminarial (Sibiiu); *Dim. I. Cornilescu* (București); *Tr. Scorobefiu*, preot (Roșia); *P. Morușca*, preot (Șeica-mare); *Aurel Papp*, preot (Socodor); *Petru E. Papp*, preot (Pocola); *I. Popa*, preot (Săliște); *E. Cioran*, preot (Rășinari) ș a.

„REVISTA TEOLOGICĂ“

==||| :: :: apare de două ori pe lună. :: :: |||==

Abonamentul pe anul întreg e: 10 cor.

Manuscrisele și toată corespondența, împreună cu costul abonamentului, sunt a se trimite la adresa: Dr. Nicolae Bălan, profesor seminarial, Sibiiu (Nagyszeben) strada Reissenfels Nr. 11.

De pe anul I. (1907) se poate căpăta colecția întreagă, afară de Nr. 1.
De pe anul II. (1908) se poate căpăta colecția numai dela Nr. 7 încoace.
De pe anul III. (1909) se poate căpăta colecția întreagă, afară de Nr. 5.
De pe anul IV. (1910) se poate căpăta colecția întreagă.
De pe anul V. (1911) se poate căpăta colecția întreagă.
De pe anul VI. (1912) se poate căpăta colecția întreagă.
De pe anul VII. (1913) se poate căpăta colecția întreagă.

Numărul festiv «Andrei Șaguna» se vinde cu prețul de 1 cor.

REVISTA TEOLOGICĂ

organ pentru știința și viața bisericească.

Abonamentul: Pe un an 10 cor.; pe o jumăt. de an 5 cor. — Pentru România 12 Lei.
Un număr 50 fl.

A BIRUIT DREPTATEA!

— In chestia „Micii Biblii“. —

Sf. Sinod al României, întrunindu-se Luni, în 5 Maiu, în sesiune de primăvară, s'a ocupat din nou cu chestiunea «*Micii Biblii*» și a revocat sentința prin care interzisese astă toamnă această scriere.

Despre cele petrecute în Sf. Sinod în legătură cu chestia «*Micii Biblii*», în ziarele din Țară găsim următorul raport:

După deschiderea ședinței *Mitropolitul Primat* a pus la vot sumarul ultimei ședințe a Sf. Sinod.

Nifon, episcopul Dunărei de jos: Cer cuvântul asupra sumarului. Am cerut cuvântul, spune prelatul, pentru a releva anumite lucruri din sumar cu privire la interzicerea «*Micii Biblii*». La Sf. Sinod s'au mai petrecut incidente cu respingere de cărți. Niciodată însă nu s'a produs atâta zgomot și tulburare ca în jurul acestei cărți. Eu am cetit «*Mica Biblie*» și n'am găsit nimic care ar putea să aducă abatere dela doctrina bisericeii noastre. În vederea acestora, și fiindcă în ședința când s'a hotărît interzicerea «*Micii Biblii*» lipseau mulți dintre membrii Sf. Sinod, *propun să se ridice orice oprire asupra acestei cărți*, mai ales acum când Sinodul este în complectul lui.

Arhiereul Antim Botoșeneanu: Văd cu bucurie că episcopul Dunărei de jos e condus de duhul păcii și față de cele spuse de P. S. Sa, *propun ca Sf. Sinod să ridice interzicerea «Micii Biblii»*. Am luat parte în sesiunea trecută și când s'a hotărît interzicerea «*Micii Biblii*», deși am cerut cuvântul, nu mi s'a dat cuvântul. Rău a fost trimisă cererea de acuzare a «*Micii Biblii*» comisiei biblice. Acea cerere trebuia trimisă comisiei pentru cercetarea cărților religioase. Astăzi fac propunerea ca Sf. Sinod să revie asupra votului dat de minoritate și prin care a fost interzisă «*Mica Biblie*». Numai în asemenea condițiuni vor încetă atacurile ce se tot aduc membrilor Sf. Sinod.

Nicodim, episcopul Hușilor, care este autorul principal al «Micii Biblii» spune: Prin cuvântările rostite asupra sumarului de episcopul Nifon și de arhiereul Antim s'a adus în discuție incidentul regretabil petrecut în ultimele ședințe ale sesiunii de toamnă ale Sf. Sinod, cu privire la «Mica Biblie». Fiindcă sunt interesat direct în această chestiune, ca unul ce face parte din alcătuitoarii «Micii Biblii», mă văd silit să iau cuvântul; dar și de astădată nu voiu spune decât ceea ce am spus și în sesiunea trecută: că în prefața cărții n'am avut intențiunea să jignim pe nimeni și dacă totuș s'a zis că prefața cuprinde jigniri la adresa Sinodului, aceasta a provenit dintr'o greșită interpretare a cuprinsului prefaței. Și dacă e vorba de interpretare, cel mai în măsură să o facă este autorul și nu altcineva.

Autorul respinge interpretarea dată. El afirmă că n'a intenționat să aducă vreo jignire; cu privire la cuprins, acum ca și atunci afirmă, că nu cuprinde erori dogmatice. Erorile de tipar sunt inevitabile și la o ediție viitoare promitem să le îndreptăm. Fiindcă P. Sf. episcop Nifon a vorbit de pace, eu totdeauna am fost și sunt pentru aceasta. Și ca pacea să fie deplină, asigur pe Sf. Sinod că prefața la o viitoare ediție va fi scoasă, numai pentru motivul că s'a făcut discuție în jurul ei.

Episcopul Romanului: Mă unesc în totul cu propunerea P. S. Nifon, episcopul Dunărei de jos.

Mitropolitul Moldovei: Cu mâhnire azist la ședința de astăzi și cu sufletul sfâșiat am azistat la ultimele ședințe ale sesiunii trecute. Regret că n'am fost față când s'a introdus la Sinod chestiunea «Micii Biblii». Și regret asemenea că atunci când vin la Sinod chestiuni de o așa importanță nu se discută mai întâiu în cerc intim și se pun în discuție prin surprindere. *Propun să se termine odată cu această chestiune și să se ridice interzicerea «Micii Biblii».*

Mitropolitul primat: Ceea ce se cere ar fi un răsvot. Rău s'a făcut că s'a deschis această chestie.¹

Episcopul Nifon: Nu e un răsvot. E o consultare a Sinodului în plenul lui, întrucât la prima hotărîre, dupăcum s'a spus, lipseau mai mulți membrii.

Mitropolitul primat: Pun la vot sumarul cum s'a cetit.

Sinodul respinge sumarul.

Mitropolitul primat: Constat că au fost pentru numai trei membrii. Pun la vot sumarul cu propunerile făcute.

Sinodul aprobă în unanimitate ridicarea votului prin care fusese interzisă «Mica Biblie».

Prin această hotărîre Sf. Sinod a săvârșit un act de dreptate, care va fi primit cu bucurie de cătră obștea credincioșilor. O deosebită satisfacție simțim noi cari am luat în apărare «Mica

---

Înțelegem: rău s'a făcut că s'a deschis din capul locului, în sesiunea de astă toamnă, această chestie. (Nota red).

Biblie» și cari ne vedem aprobat, ca fiind corect și drept, punctul de vedere pe care ne-am pus dela început în această chestiune. Lăsăm acum să-și tragă seamă cu conștiința și atitudinea lor, pe toți «nesocotiții» cari ne-au «înfruntat» pentru atitudinea noastră dreaptă.

Mai am încă un cuvânt cu «*Telegraful Român*», cu ai cărui inspiratori n'am putut ajunge de acord nici în materii bisericești.

Cetitorii noștri își vor aduce aminte, că acum câțiva ani, când se discută noua lege sinodală din România, în jurul căreia s'a făcut multă zarvă — «*Telegraful Român*» m'a combătut și chiar atacat, fiindcă luasem atitudine în contra acelei legi anti-canonice. Sfârșitul lucrului mi-a dat dreptate, pentru că parlamentul român, în înțelegere cu S. Sinod, a modificat acea lege în unele părți mai vătămătoare pentru interesele bisericii.

Acum în urmă, în chestia «*Micii Biblii*» — «*Telegraful Român*», luând și el cuvântul, ne-a desaprobat pe cei ce-am luat în apărare această scriere și a declarat (Nr. 121 din 1913) că «*pentru cercurile conducătoare bisericești din arhidieceza noastră... sunt hotărîtoare concluzele Sf. Sinod al României, ca organ competent*».

Dacă în «*Telegraful Român*» s'a făcut această declarație în legătură cu prima sentință a Sf. Sinod în chestia «*Micii Biblii*», credem că cei ce au făcut-o se vor simți datori, — dacă nu față de alcătuitoarii acestei scrieri, între cari se găsește P. S. Sa episcopul Nicodem al Hușilor și P. C. Sa arhim. I. Scriban, atunci cel puțin față de Sf. Sinod «*ca organ competent*» — ca să se declare și cu privire la sentința din urmă a Sf. Sinod.

În sfârșit, pe urma experiențelor de până acum, pentru viitor avem o foarte călduroasă rugăminte pentru ceice vorbesc prin «*Telegraful Român*»: să binevoiască a studia cu temeinicie chestiunile bisericești înainte de a se pronunța asupra lor și a desaproba pe alții.

În acest chip vom ajunge apoi la înțelegere.

Dr. Nicolae Bălan.

F. Thomas.

CHESTIUNI VITALE.

XV.

Vrei să fi liber ?

*Dacă libertatea morală locuiește în inima
mea voiu fi liber, cu toate sclaviile exterioare.
Inceputul popoarelor libere sunt oamenii liberi.*

Contele A. de Gasparin.

Numai să se fi gândit cetitorul la chestiunea aceasta și îi va fi înțeles importanța, atât din punct de vedere al individului cât și al societății. Pentru individ e o chestiune de viață sau de moarte, omul nefiind om decât în măsura în care ajunge liber. Libertatea îl diferențiază foarte mult de fapăturile inferioare.

Chestiune capitală, de altă parte, din punct de vedere al societății, mai ales când societatea aceasta e o democrație ca democrațiile noastre moderne: într'adevăr toți cetățenii fiind egali înaintea legii, au aceleași drepturi și datorii, așa că toți pot ajunge la putere sau cel puțin toți pot juca un rol în formarea guvernului. Vai de o țară ai cărei alegători nu știu să se conducă sau care se lasă conduși de alții! Ei reprezintă atâtea forțe care o vor duce în ruină ca un fluviu revărsat. Forma democratică nu e avantajoasă, așa zice posibilă, decât dacă alegătorii au ajuns majori, grație unei dezvoltări normale. Majoritatea spirituală a cetățenilor trebuie să facă față majorității numărului.

Lucrul acesta e adevărat în genere, însă e și mai adevărat dacă avem în vedere răspândirea extraordinară a științei în epoca noastră. Grație școlilor de tot felul răspândite în țară, fiecare cetățean poate căpăta dacă vrea, o cultură științifică cu mult superioară celei de altădată. Această hrană științifică bine digerată e o forță mai mult pentru dezvoltarea societății. Rău digerată dimpotrivă, e un pericol grozav, tocmai ca pericolul la care se expune un copil mic care se joacă cu un revolver încărcat sau cu un briciu de bărbierit foarte ascuțit. Cu cât știința e pusă mai la îndemâna tuturor, cu atât e mai multă nevoie ca fiecare să cunoască din experiență adevărata libertate.

Lucru curios! niciodată poate nu s'a vorbit atât de mult ca azi de libertate. Multe țări au pus acest cuvânt frumos în deviza lor. Știm pe a Franței: *Libertate, egalitate, fraternitate*, cuvinte în totul evanghelice, sau ale Cantonului de Vand, aproape tot atât de frumoasă: *Libertate și patrie*. În banchetele populare, în discursurile patriotice, cuvântul acesta se arată mereu, proclamat și aclamat de reprezentanții tuturor partidelor și știm cât de adesea

I-auzim răsunând în debitate de băuturi. O! ce crudă ironie! omul care a băut peste măsură e cel mai pornit să strige din toate puterile: Trăiască libertatea! fără să-și închipue că e sclavul celui mai urât tiran.

Dacă privim pe din afară totul s'ar părea că merge bine. Dacă examinăm realitatea vedem că e altceva. Poate că omul nu vorbește atât de libertate decât fiindcă n'o are. Nu că legea nu ne garantează toate libertățile: politică, civilă și religioasă. Pe hârtie totul e în rânduială, însă de mulțori rămânem aci. De ce? Pentrucă sclaviei antice sau moderne, grosolane și ușoare de recunoscut, i-a urmat o mulțime de sclăvii mai puțin aparente dar tot atât de periculoase. Sclăvie de partid de pildă: majoritatea cetățenilor sunt înrolați vrând nevrând într'un partid prin educația sau presiunea exercitată asupra lor. Trebuie să voteze în cutare sau cutare fel pentrucă partidul votează așa. Trebuie să susțină pe cutare sau pe cutare candidat fiindcă e candidatul oficial. Am auzit povestindu-se, că într'o adunare legislativă nu prea departe de Geneva partidele s'au organizat atât de bine încât fiecare rând de deputați își are șeful lui care dă semnalul și toți trebuie să asculte, altfel să te ții! Nimic mai curios și mai dureros decât să vezi pe acești reprezentanți așa ziși liberi ai unui popor liber, așteptând comanda: La dreapta v'aliniați! Ca să știe în ce parte să meargă.

Recunosc, că într'o țară trebuie să existe și progresiști și conservatori, oameni de inițiativă și alții care să-i oprească sau cel puțin să le dea un colorit înțelept și moderat. Nimeni nu neagă lucrul acesta. Dar vă rog! lăsați pe fiecare alegător să intre liber în partidul care îi reprezintă mai bine principiile și chiar atunci să aibă drept să voteze cum vrea, în chip independent, alături de conștiință. Vai acelora care îndrăsnesc să cumpere voturi prin bacșișuri! Fără să-și dea seama ei lucrează la ruina statului, deoarece oamenii cumpărați sunt niște sclavi, și sclăvia e moartea democrației.

Și ca s'o spunem în treacăt, nu vom avea o reacțiune salutară decât atunci când în toate țările se va forma un al treilea partid, compus din toți oamenii cinstiți, care să stea mai presus de toate barierele politice sau religioase. Partidul acesta nu va alege ca reprezentanți decât oameni morali și cinstiți, care își vor lua obligațiunea să combată toate instituțiile primejdioase, și să apere toate cauzele bune. Partidul acesta, de pildă, înțelegând adevăratul interes al țării și punând interesul general mai presus de orice, va declară un războiu de moarte imoralității de o parte, alcoolismului de alta, aceste două flagele ale civilizației noastre, pe care a venit timpul să le împiedecăm înainte de a aduce ruina

țării. Când un popor atacat de o armată străină e expus unui pericol de moarte, toți cetățenii își întind mâna și se ajută între ei ca frații, oricare le-ar fi divergențele de păreri. Nădăjduesc din toată inima că vom vedea într'o zi formându-se partidul acesta de oameni cinștiți; un sâmbure al lui îl văd în miile de alegători abstinenți, cu care, ca în America, va trebui să ne socotim. Nădăjduesc că el va servi de sprijin partidului, oricare ar fi el, care va căuta într'adevăr binele tuturor. Numai atunci alegătorii noștri se vor bucura de libertate politică deplină și țara întregă va beneficia de ea.

Și sclăvia modei, câte lucruri am avea de spus despre ea! Pentru că la Paris e moda să se îmbrace în cutare sau cutare fel, trebuie ca toată lumea să facă așa și asta nu numai în Franța ci în toate celelalte țări până și la Madagascar! Nu-i asta oare comanda venită de sus: La dreapta v'aliniați? În timpul din urmă s'a introdus în literatura franceză cuvântul «psi haci sme» adică arta de a imita. Cuvântul acesta exprimă atât de bine o mentalitate generală, încât riscă foarte mult să se acclimatizeze și să aibă un succes deplin, cu tot aerul lui bizar.

Tot așa e cu tirania părerii altora: de teamă că o să fi deosebit, faci ca toată lumea. Te uiți să vezi din ce parte bate vântul ca să-ți întorci aripa într'acolo. A fi totdeauna de partea celor mai puternici și mai numeroși e, înțelepciunea, politica și morala multora. Inșă deși o sfârlează aduce servicii vârfului unei clopotniți, ea n'ar putea fi emblema cetățeanului liber chemat să intervină în afacerile națiunii.

Toate sclăviile acestea și altele pe care ar fi prea lungi de enumerat nu sunt decât niște sclăvii exterioare. Din nenorocire e una și mai primejdioasă, deoarece e mai ascunsă, sclăvia pasiunilor: lăsate pradă lor însele, acestea se desvoltă în noi și ne strâng ca niște lanțuri tari de care nu știm cum să ne scăpăm. Pasiunile acestea la rândul lor sunt manifestări externe ale unui rău adânc, care nu e altul decât păcatul, izvorul tuturor tirăniilor. Grație orbirii produse de păcat, ne credem liberi tocmai în momentul când suntem mai puțin liberi. S'a desvoltat în noi un eu fals, egoist și tiran, de care ascultăm crezând că lucrăm după placul nostru, fără să ne închipuim că slujim unei puteri străine. Ne închipuim că suntem stăpâni pe noi înșine și suntem sclavi altuia care ne duce de nas cum vrea. În epoca noastră se vorbește mult de sugestiune. Eu cred că niciodată cuvântul acesta n'a avut o aplicare mai universală ca în cazul păcatului, care nu e altceva decât o sugestiune atotputernică, care ne împinge să numim alb ceea ce e negru, libertate ceea ce nu e decât sclăvie.

Singurul remediu e să ieșim din centru și să mergem spre periferie. Trebuie să începem prin a face pe om liber în interior, pentruca apoi să fie liber și în afară. E vorba să atacăm și să distrugem mai întâiu sclăvia inimii, pentruca în urmă celelalte sclăvii să dispară rând pe rând. Deasemenea cu toată bunăvoința lor, mi se pare că sunt într'o eroare desăvârșită, oamenii care se silesc să transforme starea noastră socială numai prin mijloace exterioare, care cred de pildă că răspândirea instrucțiunii, mărirea salariilor, micșorarea orelor de lucru, împărțirea bogăției, extinderea obiectelor de lux la toate clasele societății, ar aduce vrasta de aur pe pământ și ar face pe om într'adevăr liber. Evident că în majoritatea acestor puncte avem de făcut mari progrese și multe chiar s'au făcut. Dar să nu exagerăm nimic și să înțelegem că atâta vreme cât omul n'a ajuns liber în forul lui interior, toate îmbunătățirile exterioare nu vor face decât să-i agraveze starea de sclăvie, înmulțindu-i trebuințele. Aceste trebuințe sunt niște autori cari îl vor face captiv.

Și ce să facem ca să ajungem la adevărata libertate? Înainte de toate cred că trebuie să admitem două feluri de libertăți foarte deosebite, una externă, foarte iluzorie, pe care o voiu numi libertate aparentă, iar cealaltă internă, singura care mi se pare adevărată. După cea dintâiu am drept să mă hotărâsc cum vreau între bine și rău, între viață și moarte; tocmai libertatea de a alege face din mine o ființă neutră față de bine și rău; fie că mă țin de una, fie că mă țin de cealaltă, în fond eu corespund naturii mele, deoarece esența ființei mele e indiferența absolută față de aceste două alternative. Seamăn cu cumpăna unei balanțe care numai atâta vreme e în echilibru cât timp cele două talere nu sunt încărcate.

Cealaltă libertate, cea reală, dimpotrivă, constă în libera alegere a binelui. Nu sunt liber fiindcă pot alege între bine și rău, ci pentrucă am dreptul și putința să aleg binele și să-mi conformez voința cu el, adecă, în fond, să urmez legea ființei mele și să trăesc.

Lucru curios, prima concepțiune despre libertate pare superioară celei de a doua. La prima privire ei i-am da preferență, însă dacă ne mai gândim și dacă am ajuns o maturitate oarecare de cugetare, a doua ni se pare mai adevărată, definitivă și singură valabilă. Una într'adevăr e așa de iluzorie încât mai curând sau mai târziu va aduce distrugerea adevăratei libertăți ajungând la moarte. În realitate ea e negarea libertății pe care pare a o stabili. Cealaltă dimpotrivă e atât de reală încât exercitându-se, se afirmă și aduce pe om la libertatea absolută asigurându-i viața.

Două exemple luate din viața de toate zilele vor fi deajuns spre a mă face să fiu și mai înțeles. Pentruca trupul meu să trăiască trebuie să mănânc. Stomacul reclamă zilnic o sumă oarecare de elemente. Evident că mă pot conforma acestei legi a ființei mele și viața mi-e asigurată. Pot să mă sustrag și să mă scap de ea sub pretext de liber arbitru; însă imediat voi fi pradă morții. În primul caz fac uz de libertatea mea reală care e ascultarea de lege, și îmi măresc doza de libertate, garantându-mi viața. În al doilea dimpotrivă, fac uz de libertatea mea aparentă care e alegerea între ascultare și neascultare și îmi micșorez doza de libertate până ce o distrug cu totul pierzând viața. Libertatea e viață; sclăvia e moarte.

Alt exemplu: să luăm un alcoolic care, pe nesimțite, își ruinează corpul și sufletul prin deprinderea lui funestă. Nenorocitul acesta are trista facultate, de a continua să bea până ce s'a ucis în întregime. Poate face uz de libertate ca să se sinucidă prin alcool. Și când va ajunge aci libertatea îi va fi distrusă pentru totdeauna. Va fi înșelat de libertatea aparentă. Dimpotrivă, dacă omul acesta, deșteptându-i-se conștiința, scapă de sugestiunea care-l ținea adormit spre a se pune în fața realității, nu va întârzi să facă uz de libertatea lui spre a lua un angajament de temperanță. În aparență prin asta își înstrăinează libertatea, i se va impută, va fi batjocorit probabil și, curios, poate tocmai oamenii cinstiți vor lucra astfel, crezând că fac spirit, ridiculizându-l. Nu e mai puțin adevărat însă că omul acesta care mergea altădată din sclăvie în sclăvie, și trebuia să ajungă la moarte, se ridică de-acum încolo și se va urca dacă vrea, din treaptă în treaptă până la adevărata libertate. Angajamentul de temperanță va fi pentru el primul pas spre libertate și încă spre o libertate mai mare.

Dacă aceste două exemple sunt juste — și cred că e greu de contestat acest lucru — aveam dreptate să spun adineaori că libertatea reală nu e altceva decât ascultarea de bine, adică ascultarea de legea ființei noastre: numai sugestiunea păcatului ne poate orbi destul spre a ne convinge de contrarul.

Toată lumea recunoaște că din două țări, dintre care una are un cod de legi bune, pe când cealaltă mai mult sau mai puțin sălbatică, e lipsită de el, prima are mai multă libertate ca cea de a doua. Legile bune în loc să vatăme libertatea, o asigură, pe când anarhia ia omului și puținul de libertate pe care-l avea născându-se.

S'au citat adesea popoarele anglo-saxone ca popoarele cele mai libere care există. Asta vine aproape numai din faptul că popoarele acestea știu foarte bine să se conformeze cu legea: niciodată cetățeanul nu dă dovadă de o libertate mai mare ca

atunci când abdică dela ea în interesul general. Un soldat care, spre a-și servi patria, primește de bună voie disciplina militară cu toate renunțările ei, e mult mai liber ca un transfug care, spre a scăpa de serviciu, fuge la străini. Culmea libertății e ascultarea de lege până la așa grad încât să fi gata să te sacrifici pentru ea. Se înțelege însă că, spre a ajunge aci, trebuie să ascultăm în chip conștient și luminat, căci altfel ascultăm pasiv ca animalul care nu știe ce face.

În această privință cred că trebuie să distingem trei pozițiuni diferite față de această lege. Aceste trei pozițiuni corespund cu trei perioade diferite ale dezvoltării copilului.

În prima, copilul care se naște seamănă foarte mult cu un mic animal lipsit de libertate. Are instincte pe care le urmează fără să știe, de care ascultă orbește. De conștiință nici o vorbă. Nu exprimă nimic. Dacă surâde, o face mai mult fiindcă presimte momentul prânzului, sau e sătul, sau pentru altceva. Această perioadă a vieții omului corespunde cu regnele inferioare: al plantei și animalului: libertatea lipsește aci fiindcă nu e conștiința de lege. Ea comandă cu putere, trebuie să asculte de ea în chip fatal sau... să moară. Ea stăpânește ființa ca o putere suverană cu care nu poate discuta. Asta e perioada determinismului. Pot fi în perioada aceasta presimțiri de libertate, însă libertatea propriu zisă lipsește. Toți am trecut prin perioada aceasta și după naștere. E o perioadă așa de întunecoasă și de inconștientă încât nimeni nu și-o mai poate aminti.

Apoi vine a doua fază: copilul a crescut, a ajuns o personalitate mică și atunci a observat că nu e singur în lumea aceasta, că mai sunt și alte voinți alături de a lui, și în deosebi una care-l stăpânește, aceia a părinților. Ieșind din perioada instinctivă, luând conștiință de sine, a constatat înaintea lui și alături de el o lege lămurită care-i poruncă să asculte: și cum și el are o voință foarte lămurită, o luptă plină de urmări a început.

Mi-aduc aminte de o fetiță care n'avea nici doi ani, dar a cărei voință era așa de tare încât era o luptă zilnică s'o faci să asculte. O revoluție adâncă se petrecu în ea, când observă că în jurul ei se aflau ființe care aveau să-i poruncească. Par'că o aud și acum zicând mereu un continuu nu, care era ca o protestare contra rezistențelor întâlnite. Felul de a pronunța acest nu, nu putea fi copilăresc, accentul n'avea nimic copilăresc și totuși era al III-lea cuvânt pe care-l învățase după cele două: tată și mamă! Protestarea aceasta continuă și noaptea în visuri, căci de multeori a început să vorbească cu glas tare în somn, mereu scotea același nu.

Perioada aceasta de luptă e cea mai critică din toate; atunci într'adevăr se poate decide asupra viitorului ființei care luptă. A cui va fi victoria: a libertății ori a determinismului? Nimeni nu poate ști. Cea mai mare parte dintre oameni cad învinși în lupta aceasta și determinismul e cel mai puternic. Căci, lucru trist de spus, și care arată până la ce punct suntem sub stăpânia unei iluzii, ne închipuim atunci că cel care vrea să ne impue legea ne e dușman și că scopul lui dând porunci e să ne vătăme fericirea.

Noroc însă că copilul poate ieși biruitor din această criză și să ajungă într'o perioadă superioară celei precedente, perioada libertății: el a înțeles, că cel care-i poruncește e un prietin și ceeace-i poruncește nu-i poruncește decât din iubire. Atunci încetează lupta și își supune vesel voința lui voinței tatălui și mamei sale. Merge chiar până a-și identifica propria lui voință cu a lor, deoarece știe că în definitiv există un acord adânc între interesul lui și voința părinților:¹ a ascultă de ei înseamnă a ascultă de adevăratul lor eu: ascultând va fi liber.

De îndatăce legea a luat forma atrăgătoare și plăcută a voinței părintești totul se schimbă și ascultarea ajunge o bucurie. Dacă tinărul ascultă o face numai din iubire și tatăl nu va mai avea nevoie să insiste, căci cea mai neînsemnată dintre poruncile lui și cel mai mic sfat al lui va fi primit cu recunoștință și urmat punctual. Punând nuiaua la o parte, tatăl va face pe copil părtaș planurilor lui, luându-l ca sfetnic al lui.

Astfel deci prima perioadă am caracterizat-o astfel: legea mai presus de copil, împlinită orbește, fază de pur determinism, perioadă instinctivă.

Apoi a doua perioadă, în care legea ce stă alături de el și produce luptă în individ, fază de nesiguranță între determinism și libertate.

În fine, a treia perioadă, legea în interiorul lui, împlinită cu iubire și veselie, fază în care birue libertatea.

Cu cât legea se apropie mai mult de om și devine mai conștientă cu atât el devine mai liber. Tocmai când se încarnează în el, ca să zic așa, când devine una cu el, își atinge libertatea punctul culminant, și asta se înțelege, deoarece atunci omul identificat cu legea nu vrea decât ceeace vrea ea.

Lucru curios, mișcarea aceasta gradată constatată în individ o găsim cu fazele ei mari și în istoria omenirii. Omenirea a trecut printr'o primă perioadă care corespunde cu a micului copil; asta

¹ Se înțelege că aici vreau să vorbesc de părinții demni de acest nume, care au înțeles că trebuie să-și subordoneze interesele lor intereselor copilului și se feresc de a-l crește numai puțin pentru ei, în chip egoist.

e epoca păgânismului, în care omenirea ascultă de zeități obscure misterioase, pe care nu le cunoaște dar care i se par tiranice. Una dintre ele se numește Fatalitate. Ea comandă orbește și trebuie ascultată orbește. Oamenii simt că sunt ținuti și stăpâniți de ea și nici nu încearcă să discute. Ascultă, dar fără bucurie, ca de o necesitate împotriva căreia e imposibil să caute să se ridice. Atunci libertatea nu e cunoscută, ca să zicem așa, ci domnește determinismul sau fatalismul de care trebuie să asculte vrând nevrând. Se înțelege că în păgânismul antic, ca și în cel modern, sunt excepțiuni frumoase, însă excepțiunile acestea confirmă regula, arătându-ne cât de greu își cucerește omul superior libertatea în această primă fază.

Faza următoare e reprezentată în istorie prin iudaism, care ne oferă priveliștea unui popor în luptă cu o lege dată de Dumnezeu, împotriva căreia se sbate timp de mai multe veacuri. El e poporul cel tare la cerbice de care vorbește Scriptura, care ascultă atât de greu, care par'că n'a primit legea decât ca s'o calce; nu înțelege, cel puțin în totalitatea lui, — căci și aici sunt foarte multe excepții — că Dumnezeu, autorul legii, e un Dumnezeu al iubirii, care-i vrea binele adevărat. Toată istoria lui Izrail s'ar putea rezuma în cuvântul copilului revoltat: nu, nu, nu! La fiecare apel al lui Dumnezeu, la fiecare sfortare a Celui Prea Înalt se aude cuvântul nu, aspru și neînduplecat. Nerăbdarea jugului merge mereu crescând pânăce învârtoșarea și-a ajuns apogeul. Atunci Dumnezeu e silit să alunge pentru un timp pe cea mai mare parte a poporului izrailit, lăsându-l în prada altor națiuni, prînse în angrenajul determinismului. El nu păstrează decât o elită, un rest, cu care își va realiza planurile.

În adevăr, restul acesta a ajuns, acum 19 veacuri, în a treia fază, a libertății, în urma lui Isus Hristos, primul om liber, într'adevăr liber, deoarece a fost primul într'adevăr dependent de Dumnezeu. Toată taina vieții lui e cuprinsă în cuvintele următoare: «Hrana mea e să fac voia Celuice m'a trimis», sau: «Nu precum vreau eu, Părinte, ci precum tu». Pentru Hristos, legea nu e mai presus de el ca o forță oarbă și fatală, nici lângă el ca un dușman împotriva căruia trebuie să lupte, ci în interiorul lui, pătrunzându-l, umplându-l, identificându-se cu el, și asta grație Duhului lui Dumnezeu care locuște în el în toată plenitudinea.

În urmă, discipolii după, ce au fost formați la școala lui, primesc și ei la rândul lor Duhul sfânt și imediat se afirmă în fața lumii ca ființe libere. Ignoranți, fără cultură, nu șovăesc să declare sinedriului că trebuie să asculte mai mult de Dumnezeu decât de oameni; sunt gata să țină piept lumii întregi pentru a împlini voința dumnezească care a devenit a lor. Asta dă faptelor

apostolilor un interes atât de palpitant: vedem aci un grup de oameni liberi, independenți de tot și de toți dar cu atât mai dependenți de Dumnezeu. Apariția aceasta e de cea mai înaltă importanță, căci ea înseamnă clipa solemnă a intrării omenirii în perioada III-a, pe care am numit-o perioada libertății: asta e faza creștinismului. Grație lui, și operii de liberare săvârșite de Isus Hristos, omenirea înțelege că legea divină e o lege a iubirii, că cel care ordonă e un părinte, cel mai iubitor părinte, și că oricine consimte să se împace cu el prin Isus Hristos, adecă încetează de a se revoltă, va putea fi părtaș ca fiu al casei, la mărețiile tatălui. «Dacă Fiul vă liberează, zicea Isus, veți fi într'adevăr liberi». Fiul, într'adevăr, ne liberează punând în interiorul nostru Spiritul adopțiunii, făcându-ne fii ai lui Dumnezeu, fii a căror inteligență e așa de transformată, încât pot spune cu apostolul, că pentru ei «voia lui Dumnezeu e bună, plăcută și desăvârșită». Asta e legea desăvârșită a libertății.

De mirat e că ascultând de Dumnezeu, în fond ascult de eul meu însumi, însă de eul vindecat, ajuns normal, smuls din sugestiunea păcatului și eul acesta e eul divin format în om. Odată ajunși pe calea aceasta, nu mai avem nici un motiv să ne oprim. Liberați de sclăvia interioară, vom merge din liberare în liberare și prin asta din libertate în libertate, până la libertatea măreață a fiilor lui Dumnezeu. Cred că vom atinge vârful care ne e propus când Duhul lui Dumnezeu avându-ne în totul îl vom putea avea și noi pe deplin și asta în chip definitiv.

Mașină, sclav, fiu: iată cele trei trepte propuse omului în evoluția lui spre Dumnezeu. Ce puternic stimulent spre a ne împinge să părăsim văile și să ne urcăm pe vârfuri!

Vezi, iubite cetitor, că întrebarea pusă adineaori: Vrei să fii liber? e serioasă și răspunsul afirmativ e plin de urmări pentru tine, deoarece liberarea ta implică o abdicare de bună voie în mâinile Creatorului. Spun însă că ceace oprește pe loc pe mulți oameni sinceri și drepecți care ar dori libertatea aceasta, e că în fond nu știu cum să facă să ajungă la ea. Ei cred că să încerce multe sforțări, să ia multe hotăriri, ca și cum totul ar depinde de ei, uitând că Isus Hristos le-a cucerit pe o cruce libertate deplină, zdrobind puterea apăsătorului lor grozav. Acum liberarea unui sclav al păcatului nu mai e decât o chestiune de credință și prin asta o chestiune de voință, credință în opera lui Hristos, voința de a o primi chiar fără a o înțelege.

În noaptea de 31 Iulie spre 1 August 1865 bisericile din America înfățișau o priveliște mișcătoare. În ele erau uniți în rugăciuni o mulțime de oameni și femei, unii liberi, iar alții sclavi. Un decret al senatului în urma războiului pentru succesiune de-

clarase liberi pe toți sclavii republicii, și la miezul nopții clopotele țării începură să sune vestind captivilor libertatea. În timp ce toți se rugau în genunchi, clopotele începură să sune de veselie și sclavii îngenunchiați se putură ridică liberi, cu condiție însă, ca toți să consimtă și să se încreadă în decretul oficial.

Oricine ați fi voi cei care cetiți aceste rânduri, oricât de în-lănțuiți ați fi, chiar dacă vă simțiți încă robiți de o mare putere dușmană, vă pot spune că sunteți liberi dacă vreți. Înainte de a termina de cetit aceste pagini, vă puteți oprî și reculege o clipă și, prin actul acesta de supremă încredere în Dumnezeu, de abdicare la picioarele lui Isus Hristos să puneți mâna pe libertate, ca pe un lucru care e al vostru deoarece ea v'a fost câștigată cu prețul sângelui vărsat pe cruce.

În toate domeniile nu suntem stăpâni decât pe ceea ce am cucerit. Tot așa e și cu libertatea: niciodată nu vom avea decât libertățile pe care le luăm. Lucrează deci, iubite cetitor, ca și cum ai fi liber, și vei vedea că ești liber într'adevăr. Ești liber dacă vrei. Ia deci ceea ce ai și realizează ceea ce ești.

Dim. I. Cornilescu.

CUVÂNT DE DESCHIDERE

rostit la conferența a 2-a preoțească din Săliște 5/18 Noemvrie 1913.

On. Conferență Preoțească!

Dela ultima noastră întrunire, ținută în 26 Martie a. c. și până acum s'au petrecut unele lucruri, cari merită să fie relevate în cuvântul de deschidere al unei conferențe preoțești, fiindcă ele ating foarte de aproape soarta preoțimii noastre.

În acest interval a trecut prin corpurile legiuitoare articolul de lege 38 din 1913 privitor la îmbunătățirea stării materiale a preoților prin încuviințarea așa numitelor cuincuenale.

Contra proiectului, prin care 1500 preoți de ai noștrii rămâneau excluși dela orice ameliorare a stării lor materiale, în partea cea mai mare din motive neatârătoare de voința lor, adevărat că arhieriei noștri au purtat o frumoasă și înălțătoare luptă, arătând în fața celor mai înalți și mai competenți factori nedreptatea, ce li se face acestor preoți români ortodocși, cari îndeplinesc și ei cu sfințenie misiunea lor apostolească, muncind pentru înaintarea poporului și spre folosul patriei în măsura putinței lor, fără ca ei să poată fi făcuți răspunzători pentru puținătatea pregătirii ori a succesului, care atârână de concursul multor factori adeseori potrivnici față de biserică și preoți.

Unul dintre arhieriei noștri a spus chiar, că opinia publică românească a și dat răspunsul potrivit la întrebarea, pentruce atâtea și atâtea din măsurile ce se iau din partea guvernanților par a fi îndreptate mai ales contra poporului nostru și a fiilor săi? Pentrucă acest popor a fost și, durere, mai este încă și astăzi considerat din partea puternicilor zilei, ca o massă negli-jabilă, ca un obiect de exploatat, bun să plătească numai dări grele și să-și trimită feciorii cei mai mândri și mai plini de vieață, să-și verse sângele pentru cinstea monarhiei.

Iar când ar fi vorba de făcut vreun favor, vreo înlesnire pentru vreo tagmă de cetățeni, se studiază împrejurările, se făuresc proiecte și se întocmesc anume lucrurile astfel, ca dintre Români să ajungă cât mai puțini a se împărtăși de acele favoruri sau înlesniri.

Astfel legea cuincuenalelor votată în anul acesta pentru foarte puțini preoți români va însemna o ușurare mai simțită a traiului.

Majoritatea preoților noștri va rămâne și în viitor lipsită de avantaje materiale și va munci mai departe fără să aștepte răsplata cuvenită pentru munca sa. Legăturile preoților noștri cu poporul vor deveni cu atât mai strânse, cu cât acesta va simți, că preoții săi nu stau în solda puternicilor zilei, că ei sunt în stare să renunțe la anume favoruri și se mulțămesc cu puținul acela, pe care li-l oferă de bună voie credincioșii lor.

Se vor așterne deci preoții noștri cei harnici și devotați chemării lor la o muncă și mai însuflețită și mai stăruitoare decât cea de până acum. Vor învăța și vor lumina poporul cu vreme și fără vreme, nu se vor feri de nici o greutate, de nici o piedecă ce le-ar pune în cale răutatea vremilor și a oamenilor. Vor îndeplini sfintele slujbe cu toată evlavia și cu toată căldura sufletului lor, ca să nu mai poată zice nimeni, că în vechime aveam potire de lemn și preoți de aur, iar acum avem potire de aur și preoți de lemn... Știind că *rugăciunea e cheia raiului*, se vor nizuî, ca din lumina și căldura sufletească depusă în rugăciunile lor să picure cât mai mult și în inima credincioșilor, căci zice o vorbă: celce se știe rugă bine, acela știe și trăi bine, iar rugăciunile lipsite de căldura inimei sunt ca săgețile fără vârf, ca săbiile fără ascuțiș, ca paserile fără aripi: ele nu pătrund și nu se ridică la cer. Rugăciunile făcute cu răceală îngheață înainte de a se înălța la cer.

Intreagă istoria bisericească universală ne este dovadă, că atunci a înflorit mai mult biserica lui Hristos, când slujitorii ei au fost mai asupriți. Doar epoca de aur a istoriei bisericești coincide cu timpul persecuțiunilor celor mai înverșunate. Iar atunci, când slujitorii bisericii au ajuns la bunăstare prea mare, la stăpânire întinsă și îmbelșugată, propoveduirea Evangheliei s'a înnămolit în traiul prea bun și ușor al preoților bogați. Căci scris este, că «grija veacului acestuia și înșelăciunea bogăției sugrumă cuvântul» (Mateiu XIII, 22).

Chiar și fără a recurge la învățămintele istoriei, privind numai la cele ce se întâmplă în zilele noastre în Franța, unde curente potrivnice au pornit un adevărat vandalism contra bisericii creștine, ușor se va putea convinge oricine, că aceste atacuri n'au putut să slăbească, ci din contră au întărit biserica și au făcut să sporească râvna slujitorilor ei.

«In loc de a scădea numărul școalelor susținute de biserică — cetim într'un raport din Paris — ele s'au înmulțit. In biserici se desfășură cu o evlavie și râvnă neobișnuită până acum sfintele slujbe dumnezești. Publicul, care cercetează aceste slujbe, nu mai încape în biserici. In câte o Duminecă parte mare a publicului rămâne în afară de zidurile bisericii, ascultând de pe la uși sau din stradă și mulțămindu-se cu câte un accent de cântare, ce străbate în afară.

Ce s'a întâmplat aici? Căci cu drept putea să creadă oricine, că în urma acelei severități, cu care statul francez a executat legea separațiunii, biserica va rămâne neputincioasă și se va prăpădi, ca fiul de rege detronat, pe care despoiat de toate ale sale l-au aruncat în vârtejul vieții.

Dar n'a urmat această eventualitate, ci alta care eră mai puțin de prevăzut, însă nu mai puțin logică. Anume clerul, pe care l-au despoiat de forțele sale materiale, s'a apucat cu râvnă însutită de exploatarea forțelor sale morale. Lipsa și severitatea traiului, i-a silit pe preoți să desvoalte o activitate potențată. Biserica aceea, care trona până acum la o înălțime disprețuitoare și în activitate trufașă în culmea societății omenești, acum s'a scoborît în vârtejul zgomotos al vieții, unde între crâncene concurențe se desfășură războiul pentru traiu.

Da! biserica a fost necesită să poarte războiu cu concurenții săi. În școală e preotul acum de sute de ori mai bun învățător, în viață însutit mai blând sfătuitor, în spitale însutit mai pacient îngrijitor și în biserici însutit mai inventiv aranjator scenic. În foarte multe biserici ale Parisului decurge o concurență artistică mai însuflețită decât între diferitele teatre. Cântări sublime și înălțătoare, predici clasice ținute după programele afișate de mai înainte pe ușile bisericilor... În Paris bisericile ofer azi cea mai curată desfătare artistică. S'ar putea spune, că publicul acestor slujbe dumnezeiești nu este cel adevărat, că sentimentul lui religios stă mai mult pe baze estetice și că deprinderea lui e mai mult un fel de snobism modern, decât zel sufletesc. Dar cu toate acestea, el își plătește de bună voie și cu ușurință darea bisericească, la care s'a angajat nesilit de nimenea».

Ținând seamă de împrejurarea, că publicul, care cercetează bisericile noastre, cu excepția semidoților, cari țin să exceleze totdeauna prin absență, e cu mult mai bun și mai religios decât cel din Paris, temându-ne că într'un viitor mai depărtat și în patria noastră ar putea să ajungă lucrurile la o totală separațiune între biserică și stat, toți preoții noștri, cu sau fără cuincuenale, sunt datori să-și potențeze râvna și activitatea pe teren religios și cultural spre a da încă din bună vreme poporului întreg dovezi convingătoare, că își înțeleg chemarea lor și știu s'o îndeplinească cu zelul cel mai fierbinte ca un apostolat sfânt, iar nu numai ca o lefterie făcută cu speculă sau cu răceală și numai în vederea neînsemnatei și umiltoarei retribuțiuni bănești.

Așadar numai și numai dela râvna preoților noștri atârnă, ca și cu privire la biserica noastră să se adeverească însuflețitoarele cuvinte ale Sfântului Ilarie: «Ecclesia vincit, cum laeditur; dum persecutionem patitur, floret; dum contemnitur, proficit; dum opprimitur, crescit; tum stat, cum superari videtur».

Săliște, 3/16 Noemvrie 1913.

Dr. I. Lușaș.

DILUVIUL ÎN TRADIȚIE ȘI SFÂNTA SCRIPTURĂ.

(după Dr. A. Fibiger).

..... «*terra intremuit, motuque sinus
patefecit aquarum*».

(Ovidiu Metomorf. lib. I. v. 283—4).

Abia există vreo tradiție mai deamnă de atențiune pentru vechimea, universalitatea și însemnătatea ei morală, ca tradiția despre diluviu. Pretutindenea o găsim, atât la indigenii americani cât și pe insulele oceanice, la popoarele vechi ale Asiei și Africei, ca și la semințiile străbune ale Europei culte. Esența pretutindenea e aceeaș.

Dumnezeu prin potop pierde omenirea păcătoasă de pe suprafața pământului; o familie bună rămâne dela care descinde apoi neamul omenesc. Acesta e miezul fiecărei tradiții despre potop, care la diferite popoare se prezintă în cele mai deosebite forme mitice, amăsurat concepției lor specific naționale.

Să cercetăm câteva tradiții de acest fel, ca să ne putem convinge de existența reală a faptului istoric cuprins în ele.

Două neamuri ale culturii vechi: *asirienii și babilonenii* au însemnat și pentru posteritate evenimentul istoric al diluviului, dupăcum apare din monumentele istorice descoperite cu ocaziunea săpăturilor asiro-babilonice.

Mitul egiptean despre diluviu, dupăcum îl cunoaștem din o inscripție mitologică mai lungă, aflată în mormântul lui I. Scthoșis, e de următorul cuprins: Ra, zeul cel mai puternic, văzând că oamenii sunt neascultători și nu-l apreciază, convoacă zeii în biserica din orașul Anu, (On, Heliopolis) pentru ca să hotărască resculațiilor pedeapsa. Zeii s'au sfătuit și au trimis pe zeița apelor — Tefnut Hathort — ca să șteargă de pe fața pământului neamul păcătos. Atunci oamenii aleargă spre munți, dar și aici îi ajunge zeița și-i prăpădește, afară de o singură familie, care, patronată de puternicul Ra, scapă într'o corabie.

Mai sistematic e expus fenomenul diluviului de *mitul chaldeic*, care se află în două ediții, anume în istoria preotului Belesus Bel și în așa-numita legendă alui Izdubar, scrisă încă cu 2000 de ani înainte de Hristos. Pe aceasta din urmă învățatul englez George Schmith a descoperit-o la anul 1872 în niște ieroglife pe table

roși și albe de lut, aflate printre ruinele bibliotecii regelui asirian Assurbanipal și de prezent se află în muzeul britanic de anticități.

Hassisadra, patriarhul diluviului, astfel povestește nepotului său Izdubar fenomenul diluviului.

Zei hotăresc diluviul. Zeița atotștiinții — Ea — provoacă pe fiul lui Ubaritū, pe Hassisadra, să-și edifice o corabie de 600 coți de lungă, 60 coți de lată și înaltă, să-și care în ea bucate, să-și ducă familia, servitorii, rudele, vitele, animale sălbatice și așa să scape sămânța vieții. Hassisadra se supune; își pregătește corabia, pe dinlăuntru și pe dinafară o obduce cu cătran, se provide cu de ale traiului, își adună membrii familiei, servitorimea, bărbați, mueri și se sue în corabie. Intr'aceea se pornește o furtună puternică, valurile apelor se înalță până la cer, un întunec grozav se lasă în nemărginit. Suprafața pământului dispăre «frate de frate nu se îngrijește, om la om nu se cugetă». Chiar zeii în cer se îngrozesc de înfiorătorul potop și-și caută adăpost. Ca cănele în culcușul său, așa se retrag zeii la grilagele cerului. Istar sbiară ca un desperat, puternica zeiță strigă cu glas înalt: «Sarra pușcă așadar tot, s'a isprăvit dezastrul. Și plâng zeii și cu ei împreună duhurile pământului».

Șase zile și șapte nopți a ținut această vijelie, torentul și tempestatea. Cu zorile zilei a șaptea vijelia se liniștește, marea scade.

Corabia se oprește în muntele Nizir. Hassisadra în ziua a șaptea eliberează un porumb care s'a reîntors. După aceea lasă o rândunică dar și aceea s'a întors. Pe urmă lasă un corb, care nu se întoarce. Atunci Hassisadra eliberează animalele în cele patru regiuni ale pământului, ridică altar de jertfă, pentru care Hassisadra și muierea lui sunt luați între zei.

La *grecii vechi* aflăm mai multe legende despre diluviu, cari diferă după concepția specifică a deosebitelor seminții. Așa este alui *Inach*, *Agyge* și *Deucalion*. Cea mai însemnată e alui Deucalion, care a eternizat-o cu mâna sa măiastră poetul Ovidiu.

După această legendă, Jupiter, nemai putând suferi păcatele gigantilor, în sfatul zeilor își comunică hotărîrea, că prin potop voește pierderea omenirii.

Atunci Aeol închide în burduf vântul nordic și eliberează — pe cel sudic, și o ploaie torențială toarnă din nori. Apoi dă apelor poruncă să se verse peste pământ.

Neptun lovește cu tridentul său pământul care se zgudue și apelor le dă curs liber nimicind totul. Numai fiul lui Prometheus, Deucalion și soția sa Pyrrha scapă. Barca lor se oprește pe muntele bifurcat Parnas. Joe privește pământul, norii îi împrăștie, râurile le strânge în alvia lor. Triton, fiul lui Neptun suflă din buciom și apele scad și dealurile se ridică din spume. Deucalion și Pyrrha văzând pământul pustiit se întristează și merge la oracolul Themis, ca să ceară sfat cum ar putea reîntemeia neamul omenesc. Themis le zice «mergeți și vă acoperiți capurile, defaceți-vă brâțele și aruncați oasele străbunelor voastre peste cap îndărăpt». Așa și fac... și iată că din petrite aruncate de Deucalion să fac momentan bărbați, din cele aruncate pe Pyrrha mueri».

Dar nu numai la popoarele culte ale lumii vechi aflăm legende despre diluviu, ci chiar și la popoarele sălbatice ale lumii noi, deși pierdute în niște întunecate povești mitice.

Așa la indigenii Americii nordice aflăm următoarea: Strămoșul Csăpivih trăia cu familia sa într-o strâmtoare de 2 mări, unde pentruca să prindă pești ș'a clădit o stavilă. Odată atâția pești au venit în strâmtoare, încât închizându-o, apa s'a revărsat peste pământ. Csăpivih atunci sare în barca sa și cu el a luat multe patrupede și sburătoare. Pământul mult timp a fost învălit de apă, dar Csăpivih a zis că nu poate să dureze aceasta mult. Și așa trimite un castor, dar castorul s'a înecat. După aceea trimite un mosc (viverrazibetha zool). Moscul șeade mult afară; în fine se întoarce aducând între ghiare puțin pământ.

Csăpivih s'a bucurat și luând pământul l-a presărat peste apă și apa s'a lățit din ce în ce tot mai mult pânăce se formează o mare insulă în ocean — America de azi.

În *America sudică* aflăm următoarea tradiție despre potop: Arbomoku, duhul râului, se conjură cu stăpânul duhurilor văzduhului pentru a nimici omenimea. Primul deschide izvoarele pământului, cestalalt însă jghiaburile norilor, încât pământul îndată dispăre într'un nemărginit ocean, din care numai piscul unui munte se ridică falnic, pe care Temendare cu sora sa urcându-se într'un palm își află scăparea. Dela aceștia descind brazilienii și întreg neamul omenesc.

În *Australia și pe diferitele insule oceanice* apoi aflăm mai multe tradiții despre diluviu, cari difer mult puțin una de alta și a căror conținut l'am putea reasuma în următoarele:

Ruohatu, zeul apelor, puțin după impopularea pământului se retrage deodată în fundul mării și se odihnește între corali. Din întâmplare un pescar chiar acolo pescuie și ancora ș-o acăță în părul zeului mării. Zeul se întărită și declară, că va pustii genul omenesc de pe pământ. Pescarul s'a înfricat și îngenunchind cere iertare dela zeu. Zeului i se face milă de pescar și-i numește o insulă unde să se stabiliască, căci acolo va afla scăpare. Pescarul se așază pe insula numită cu muierea și copii și-și duce și un câne, un porc și câteva pasări. Intr'aceea apele cresc și se ridică de trec și peste cei mai înalți munți, numai chiar insula pescarului rămâne. Dela această familie descinde neamul acestor insule și a lumii întregi.

Astfel de tradiții despre diluviu aflăm aproape la toate popoarele, așa în Asia: la armeni, sirieni, foenicieni, arabi, frigi, perși, indieni, chinezi și laponi; în Europa la toate semințiile celtice, slave, germane; în Africa la deosebitele seminții ale negrilor și în fine, la toate neamurile Americii. Atât e deosebirea numai, că fiecare popor evenimentul diluviului îl întrețese în istoria sa națională și-l transpune pe pământul său, iar patriarhii diluviului sunt strămoșii respectivului popor, dela cari descinde chiar întreg neamul omenesc.

Cetind aceste interesante tradiții, de sine ni se impune întrebarea: oare cum de e așa extinsă amintirea diluviului aproape la toate semințiile globului pământesc? Oare și aceste tradiții, ca aproape toate celelalte tradiții și legende, sunt fățul fantaziei? Dar ceace n'are bază istorică, ci izvorește din fantazie, e numai o reflexiune subiectivă și nu ceva general ori universal. Sau doar celelalte neamuri au împrumutat-o dela jidovi ori dela creștini? Dar cum s'a putut întâmplă această comunicare la popoarele păgâne înainte de creștinism?

Dar cum au putut cunoaște tradiția jidovească popoarele păgâne, de mii de ani izolate prin poziția topografică, ale Americii, Australiei, Africii și Europei nordice? Apoi de unde provin deosebirile, mai ales cele referitoare la nume? Toate acestea nu se pot explica altcum, decât așa, că tradiția diluviului e fapt istoric, a cărui amintire au moștenit-o deosebitele seminții ale globului pământului dela străbunii lor, cari odinioară au avut o patrie comună, de unde resfirându-se peste rotogolul pământului

au dus cu sine tradiția comună, lăsându-o urmașilor lor. În cursul secolelor însă și această tradiție, ca toate altele, s'a schimbat, transformat, slăbiciunea omului și ingenioasa fantazie și vanitatea omenească au prefăcut-o în felurite mituri religioase, dar trăgând la o parte vâlul mitic, apare realitatea faptului istoric în esență acelaș la toate popoarele.

Dacă pentru documentarea unui eveniment istoric e suficient a produce 1—2 documente, cu tot dreptul putem susține, că acel fapt, despre care mărturisește nu 1—2 neamuri; ci aproape toate neamurile lumii, este un adevăr, un fapt istoric real. «Tradiția diluviului, — zice Alfred Maury — e așa de veche, așa de universală și consfințită prin atâtea argumente demne, încât aceea nu s'a putut naște din naiva credulitate a vremilor vechi. Fără îndoială enararea tradiției se prezintă de multeori în adevărat veșmânt mitic, dar e imposibil ca sub această manta mitică să nu se ascundă un fapt real și adevărat, când a imprimat în memoria omenirii urme atât de adânci ce nu se mai pot șterge». Tot asemenea se exprimă și vestitul călător și explorator al naturii A. Humbold: «Aceste tradiții antice, ce le găsim resfirate peste întreg rotogolul pământului, ca niște ruine ale vreunei corăbii colosale naufragiate, sunt foarte interesante pentru acela, care filozofice se aprofundează în istoria omenirii.

Tradițiile cosmogonice ale popoarelor, în formă și liniamente generale sunt de o asemănare uimitoare. Atâtea limbi ce aparțin la felurite trupini ne istorisesc aceleași date. Esența datelor cu referire la răspândirea neamurilor și la reînnoirea naturii aproape nu difer, numai cât, că fiecare popor le împodobește cu o culoare specific locală. Atât pe continente, cât și pe insulele cele mai mici ale oceanului lin, se crede că mântuirea neamului omenesc s'a întâmplat pe cel mai înalt deal din apropiere. Cine a studiat cu atențiune anticitățile din Mexico din vremile mai dinainte de descoperirea lumii noi, cine a cutreerat pădurile seculare orinoce și cunoaște mărunțișul de instituțiuni izolate și referințele popoarelor rămase independente, acela nici când nu poate susține, că asemănarea acestor variante ar fi cauzat-o misionarii creștini».

Pe când în aceste tradiții antice faptul istoric al potopului abia îl poți constată în urma întrețăsăturii multor povestiri mitice, pe

atunci mai limpede cunoaştem fondul real al acestui eveniment istoric din cartea primă a lui Moisi, din cartea Facerii. Acest scriitor inspirat, pe lângă istorisirea creaţiunii şi a stării fericite primordiale a omenirii, ne-a descris şi catastrofa potopului, care a venit peste omenimea căzută în păcat.

Şi oare de unde a luat Moisi datele atât de bogate şi specificate asupra evenimentului istoric al potopului? Oare ca la descrierea creaţiunii, aşa şi aci, prin revelaţiune i s'au comunicat aceste date? Nu-i lipsă să se susţină aceasta. Nu, căci s'a putut eruă datele cu referire la acest eveniment din tradiţia încă clară şi proaspătă, moştenită dela patriarhul jidovesc Avraam, care a auzit istorisirea potopului din gura copiilor lui Noe. Dela Avraam până la Moisi sunt numai 2 generaţii, şi acest popor temător de D-zeu, a ştiut să susţină în mijlocul politeismului monoteismul, aşă şi această pedeapsă îngrozitoare a lui D-zeu asupra omului decăzut cu siguranţă a istorisit-o urmaşilor fără întretaieri mitice. Apoi e foarte probabil că lui Moisi i-au stat la îndemână şi unele însemnări de ale lui Noe, cece se poate deduce din descrierea atât de clară şi specificată ca şi după o cronică negăduită.

Afară de aceea pe Moisi l-a ajutat şi mâna lui D-zeu, care l-a păzit de greşeli, cari ar contrazice scopului real al acestei descrieri.

De aici provine că tractatul lui Moise aşă de simplu, dar atât de maestos, descrie un eveniment atât de extraordinar dar nu-i nimic neverosimil; deşi se extinde până la timpurile cele mai vechi, totuşi nu cuprinde nimic ceva mitic, ceva legendar, ce ar profană divinitatea. Intr'o măreţie maestatică vedem aici pe D-zeu, şi atunci când pedepseşte, căci pedepseşte pe cel păcătos; îi dă timp de pocăinţă, pe cel drept îl mântuie şi numai pe cei decăzuţi moraliceşte îi pedepseşte; şi atunci când îşi execută sentinţa, încheie legătura cu omul, promiţându-i că mai mult nu va nimici pământul prin valurile apelor. Poftească oricine şi asemenea acest referat simplu cu tradiţiile păgâne; cu legenda lui izdubar, care după Smith şi Sucus e cu 500 ani mai veche şi la prima privire îi va apărea caracterul ei divin. Sau dacă nu-l îndestuleşte, poftească şi deschidă cartea păturilor geologice şi va ceti despre acelaş eveniment, de care vorbeşte şi Sf. Scriptură.

Esegeții de azi, bazați pe anumite puncte de vedere, susțin că diluviul a fost universal numai cu referire la om, dar că el nu s'a extins pe toată suprafața pământului.

Trebuie să adăogăm și aceea că în referatul biblic nu trebuie să căutăm știință, ci învățături religioase morale. Cine are în vedere acest fapt nu acuză pe Moisi și Biblia cu ignoranță științifică și o concordanță între știință și biblie se poate constata atât ce privește referatul biblic despre crearea lumii, cât și cel despre fenomenul extraordinar al potopului.

Pr. Zaharie Manu.

MATERIALISM ȘI IDEALISM.

După Dr. Gottlob Mayer.

«Nu vă adunați comori pe pământ unde moliiile și rugina le strică și unde furii le sapă și le fură. Ci vă adunați comori în cer, unde nici molia nici rugina nu le strică și unde furii nu le sapă nici le fură. Că unde e comoara voastră, acolo va fi și inima voastră».
(Mat. 6, 9—21).

Sub Materialism înțelegem, dupăcum se știe, acea concepție care atribuie bunurilor pământești ale vieții, îndeosebi banilor și averii, cea mai mare valoare și care afirmă, că scopul principal al vieții noastre este, ca pe aceste bunuri să le câștigăm cu tot prețul și în fiecare zi, neîngrijorați și neinteresându-ne de ziua de mâne, să le gustăm. Din această concepție de viață rezultă, că grija pentru mântuirea sufletului cade pe planul al doilea, ba chiar, că bunurile curat spirituale, cari împodobesc viața omului, ca știința, arta, bucuria de natură și cultivarea spiritului sunt de o însemnătate secundară și, în genere, numai atunci este a li-se atribui o valoare practică când stau în serviciul scopului celui materialist. Opus materialismului este idealismul, ca acea direcție spirituală practică, care sufletului omenesc, în raport cu trupul, îi atribuie o însemnătate superioară și care consideră bunurile cele spirituale și nevizibile ca vrednice de dorit, susținând că adevărul, bunul și frumosul sunt puterile motrice ale adevăratului progres al culturii. Intrucât religiunea în genere și în deosebi cea creștină îi garantează și promite omului cele mai înalte bunuri spirituale, religiozitatea creștină ne prezintă idealismul cel mai

înalt. Nimeni nu ar fi putut exprimă în mod mai pregnant și mai la înțeles țințele și scopurile pe cari și-le fixează materialismul practic și idealismul religios, de cum a făcut-o Isus în cuvintele: «Nu vă adunați comori pe pământ; adunați-vă comori în cer». Nimeni n'ar fi putut determina mai bine deosebirea dintre valoarea morală a acestor două concepții de viață, de cum a făcut-o Isus prin cuvintele: Comorile pământești, moliile și rugina le strică, și furii le sapă și le fură; comorile cerești nu vor fi stricate de molii și de rugină, și nu vin furii să le fure. În sfârșit nimeni nu ar fi putut descrie mai pe scurt influința practică a celor două concepții de viață asupra caracterului și a sufletului omenesc, de cum o face Domnul în concluzia: Unde e comoara ta, acolo e și inima ta.

Curentul timpului nostru e materialist. Idealismul religios e considerat numai ca o cumițenie a celor proști și e silit să-și ducă traiul și să-și cultive bunurile sale în taină, departe de învălmășala vieții lumești. Valoarea omului, în această lume materialistă se judecă după cât de «greu» este, adecă câți bani și câtă avere posedă. Creșterea materialismului practic din timpul nostru stă în legătură strânsă cu marele progres cultural, cu subjugarea puterilor naturii, cu cunoștințele nouă naturaliste, cu criza socială care pe mulți oameni i-a pus într'o strașnică luptă pentru existență. Chiar și în domeniile cu un mai pronunțat caracter spiritual pătrunde materialismul și se impune cu putere: în teologie se numește simț pentru realitate, în filozofie sensualism, în literatură și artă naturalism, în politică realizm.

Chiar și în viața morală și socială se luptă după stăpânire; iubirea liberă, mișcarea pentru protecția mamelor, greva, socialismul sunt în parte isprăvile acelei direcții. Cauza ultimă a avântului materialismului este, natural, înstrăinarea de Dumnezeu.

Este însă de însemnat, că Isus, cuvintele sale serioase despre adunarea de comori le-a adresat învățăceilor săi, deci unor creștini evlavioși. O astfel de îndrumare se pare că tocmai lor le eră de prisos. Căci cine și-a dat inima sa lui Dumnezeu, acela nu se leagă de cele lumești. Inșă durere, experiența ne arată că și în cercurile creștinești mamonismul bântuie în mod îngrozitor. Nu e nimic mai greu, decât ca omul să se desfacă în lăuntru inimei sale de legăturile cu cele pământești. Omul servește lui

Dumnezeu întru atâta, întrucât interesele materiale prin aceasta i-se par asigurate; dar când trebuie să se decidă definitiv pentru Dumnezeu sau pentru interesele sale pământești, atunci cei mai mulți părăsesc pe Dumnezeu. În felurite chipuri s'a înstăpânit curentul materialistic al timpului nostru și în cercurile creștinești. El se arată în împietrirea inimii față de săraci, în vânarea după profit a oamenilor de afaceri cari poartă numele de creștini, în traiul luxurios al fruntașilor, în tendința preoților de-a încheia căsătorii bogate, în nizuințele fără scop după venite mari. Înțelepciunea omului lumesc a găsit interpretarea, că nu se poate hotărî precis până la ce margini să posezi averi și, deci, unde începe luxul de prisos. Isus însă ni-se adresează inimei spunându-ne: Tu ești un adunător de comori, tu ai un simț lumesc; ție nu-ți e destul Dumnezeu. Dacă porunca simplă a lui Isus nu ne poate îndemna ca să luptăm puternic în contra acestei porniri, ar trebui să ne îndemne la aceasta cunoștința și experiența repetită despre nestabilitatea, nesiguranța și nedeplinătatea bogăției lumești. Molliile și rugina le mănâncă și furii le fură. Siguranța bunurilor pământești nu sunt în stare să o mărească multele măsuri de apărare, cari au fost inventate și se aplică contra focului și furtului, căci Dumnezeu are și astăzi mii de posibilității, ca să ne răpească aceea la ce ținem noi cu tărie, ca bogatul să nu uite niciodată cuvintele cunoscute: Nebune, în noaptea aceasta ți-se va cere sufletul, și ce se va întâmpla, cu aceea ce tu ți-ai făcut.

Un creștin adevărat are ideale mai înalte, el caută comorile cerești. Aceste sunt, dupăcum voiești să le numești: pace, dreptate, bucuria credinții, putere dumnezească de vieață, fericire, acestea toate izvoresc din comunitatea de vieață a sufletului cu Dumnezeu. Aceste bunuri nu le poți pierde în vârtejul vieții, pentrucă ele, ca realități lăuntrice, nu sunt supuse puterilor nestabilității, iar ca realități transcendente sunt de o durată veșnică. Ele singure umplu inima și chiar cel mai sărac va deveni prin ele om bogat. Ele singure împrumută vieții noastre pământești un curent idealist și ne țin cu sufletul întinerit până la bătrânețe. Ele devin tot mai mari și mai nesecate, cu cât mai mult scoate omul din ele.

Ele întrec chiar și bunurile spirituale pământești, pentrucă satisfac o necesitate a sufletului celui nemuritor. În sfârșit ele ne

dau chezășia perfecțiunii nesfârșite atunci, când noi prin moarte vom delătură marginile vieții de dincoace pentru totdeauna. Aceștia sunt idealiștii adevărați, cari se luptă pentru ideale adevărate, și a căror întreagă speranță și operă are lozinca: Tinde după cele de sus!

Ioan Moșoiu.

LEGEA MORȚII.

După Victor Cathrein.

Toată vieța de pe pământ e stăpânită de legea morții. Vieța nou răsărită se desvoaltă până la o limită, în desvoltarea ei se oprește puțină vreme la aceeaș înălțime și apoi începe să se vestească, pânăce se stinge cu totul. Ființele aparținătoare aceleiaș specii, abstrăgând dela cauzele externe ce le alterează, trec prin acest proces al nașterii și încetării din vieță într'un timp foarte precis determinat.

Imprejurări favorabile speciale, ce e drept, pot lungi vieța singuraticilor indivizi cu ceva, dar granița peste care nu pot trece, după toate observările de până acum, e foarte precis determinată.

Ne putem întrebă, deci, de unde vine, că moartea bate cu o regularitate atât de inexorabilă la ușa tuturor ființelor? Iată răspunsul:

I. 1. Legea morții o putem înțelege numai pe cale teleologică, adecă numai dacă o privim ca lege ordonată de o anumită voință rațională spre ajungerea unui scop determinat.

Darwiniștii n'au cruțat nici o osteneală să explice sosirea așa de timpurie și de inexorabilă a morții. Căci abiă se găsește un alt fapt, care să se poată aduce atât de puțin în armonie cu teoria evoluțiunii, ca legea morții. Procesul de evoluție ar fi să aibă de urmare înmulțirea și perfecțiunea vieții. În lupta pentru existență acele ființe raportează victoria pe câmpul de luptă, cari sunt mai bine înzestrate. Cu cât e mai perfectă o făptură, cu atât ar trebui să aibă și vieță mai lungă și astfel omul ar trebui să aibă între toate celelalte vietăți cea mai lungă durată de vieță. De fapt lucru nu stă așa.

Cu cât ne scoborâm mai jos pe scara ființelor vii, cu atât e mai lungă, considerându-o în mod proporționat, durata vieții lor.

Plante multe, ca d. e. adansonii de pe insulele Capului verde, cedrii Libanului ajung la vârsta de peste o mie de ani. In regnul animalelor, după cercetări vrednice de credință, nu arareori dăm peste animale de 200 de ani și mai mult.¹ Omul însă abia trăește 70—80 de ani și vieța lui, dacă eventual trece peste optzeci de ani, e numai osteneală și chin. Omul deci la nici un caz nu se află pe cel mai înalt grad al dezvoltării, dacă-i privim durata vieții.

Se va obiecționă poate, că nu numai lungimea vieții, ci și conținutul acesteia, adică rezultatul duratei și intensității, încă trebuie luat în considerare. Omul întregește prin intensitate scurțimea vieții. Explicarea aceasta e însă neadmisibilă din două motive.

a) Ca toate ființele, așa și omul se năzuiește să-și prelungească cât poate de mult firul vieții. Chiar și în omul cel mai vrednic de milă, instinctul conservării e așa de puternic, încât voește să-și prelungească durata existenței lui mizere și cu cea mai mare jertfă. Dacă ar avea puterea să aleagă între durata mai lungă ori între intensitate mai mare a vieții, e verosimil că în cele mai multe cazuri va alege durata mai lungă. Cum se explică deci, că, chiar și în butul acestui instinct puternic, e cu mult mai scurtă vieța ființelor celor mai perfecte decât a multor mai inferioare?

b) Nu corăspunde adevărului nici aceea, că intensitatea mai mare a vieții aduce cu sine o durată mai scurtă a vieții, că adică, în mod necesar, cu atât e mai scurtă durata vieții, cu cât mai mare a fost intensitatea ei. Faptele vorbesc împotriva acestei păreri. Pasărilor cari trăesc repede, în genere ajung la o vârstă cu mult mai înaintată ca mamiferele și amfibiile cu corp de mărime asemănătoare.²

Și mai puțin ne poate lămurî teoria evoluțiunii asupra scurțimei vieții, dacă facem comparații între oameni. Potrivit cu cea

¹ Așa b. o. elefanții, știucile, vulturii etc. Vezi: Dr. Weismann: «Über die Dauer des Lebens» (pag. 3).

² «Duratei vieții nu atărnă numai dela mărimea animalului, dela complicația constituției corporale, dela iuțimea cu care-și schimbă materia corpului. Faptele se opun în chip hotărît acestei păreri. Din acest punct de vedere, cum ne-am explică faptul, că furnicile lucrătoare și femeiuștele trăesc cu anii, pe când bărbătușii abia câteva săptămâni? Nici unul din aceste două sexe nu are deosebiri considerabile cu privire la mărimea și construcția corpului, nici la iuțimea asimilației. In toate aceste privințe ele sunt deopotrivă și totuș cât de diferită e vremea vieții lor». (Weismann loc. cit. p. 5 și 12).

teorie, în viață ar trebui să rămână chiar aceia, cari sunt mai bine provăzuți cu cele necesare în lupta pentru existență. În chipul acesta cursul vieții omenești cu încetul și în continuu s'ar tot lungi. Dar faptele ne dovedesc altceva. Datele istorice cari ne-au rămas arată, că vrâsta înaintată o întâlnim mai des la popoarele vechi, decât la cele de astăzi. Nici vrâsta medie la care ajung oamenii nu a crescut. Cel puțin Engel a dovedit, că în Prusia între 1820—1860 vrâsta medie la care ajungeau oamenii a scăzut.¹ Dacă se și pare, că în alte părți durata mijlocie a vieții ar fi crescut, aceasta e a se atribui aproape totdeauna cauzelor externe: unor mai bune măsuri de precauțiune, unei îngrijiri mai bune de bolnavi și alte asemenea, niciodată însă nu acomodarea moștenită sau creșterea puterii interne de viață e cauza acelui fenomen, cum ar trebui să fie în temeiul teoriei lui Darwin.

2. Comparând diferitele ființe unele cu altele ne-am convins, că legea duratei scurte a vieții este a se considera ca o lege care a emanat dela o ființă rațională. La acelaș rezultat ajungem și cercetând, de ce e precis determinată durata vieții pentru toate ființele vii. S'a zis că moartea e o urmare necesară a consumării organelor ori a unor anumite transformări a țesăturilor cari ivindu-se stânjenesc funcțiunile vieții și potențându-se succesiv, în sfârșit cauzează moartea. Dar consumarea succesivă, din capul locului chiar și deaceea nu poate fi considerată drept cauză a morții, pentru că unele vietăți, d. e. muștele cari trăesc o singură zi și mulți fluturi mor nemijlocit după depunerea ouălor și nu după ce ajung o vrâstă anumită. Cum se explică mai departe faptul, că organismul, până la un anumit timp, este în stare să-și înnoiască puterile pierdute și să-și repareze schimbările, dar după trecerea acelui timp, care pentru fiecare specie e bine determinat, puterea de viață, în urma unei legi inexorabile, scade din ce în ce? Mașina încă se consumă, fără a se putea iar repara pe sine; dar organismul nu e mașină. Organismul crește se conservă și se repara el însuș pe sine, prin puterea de viață ce o are *în sine*. Din atâtea miliarde de organisme așa de reușite, de ce nu-și poate susține viața chiar și numai unul în contra influențelor

¹ Vezi: Roscher, Grundlagen der Nationalökonomie (Ed. 18 § 246 nota 5).

dușmănoase interne și externe? Din punctul de vedere al ipotezei despre acomodarea mecanică, acest fenomen nu poate fi explicat.¹

Alții cauza morții au atribuit-o puterii limitate de sporire a celulelor. Însă penține e mărginită această putere de sporire? De ce nu poate celula să se sporească și mai departe, după ce s'a sporit de o sută, de o mie, ba chiar și de mai multe ori? Această ipoteză nu explică deci nimic. Faptul, că toate organismele viețuitoare chiar și între cele mai favorabile împrejurări, ce pot să fie, totdeauna și pretutindenea devin jertfe ale morții după aceeaș durată mijlocie a vieții, îl putem înțelege numai din punct de vedere teleologic, ca o lege constituită de Creator spre un scop înțelept.

Care e acel scop?

II. 1. Scopul nemijlocit al duratei scurte a vieții ce o duc ființele necuvântătoare e folosul speciei, iar țanta mai îndepărtată e folosul totalității, în special al omului.

În regnul plantelor și animalelor indivizii își servesc speciilor cu o necesitate necondiționată. Această lege generală e în măsură de-a explica și viața scurtă a indivizilor. După mărturia experienței, indivizii, în genere, îndată ce au făcut speciei lor serviciile și astfel au devenit nefolositori, se prăpădesc. Trebuie să lase terenul unor urmași mai plini de putere a vieții.

Bunăstarea speciei reclamă ca să existe cât se poate de mulți indivizi apți pentru viață. Acest scop însă presupune o scurtă durată medie a vieții singuraticilor indivizi. Ca un infinit conținut de viață lăuntrică, abia ar fi cu puțință, ca individul să nu sufere vătămări permanente și neînlăturabile, când în una, când în cealaltă parte a organismului său. În acest chip cu vremea ar deveni din ce în ce tot mai neapt pentru a servi scopurile proprii lui speciei.² La aceasta se mai adaugă faptul că, dacă durata vieții ar fi fără sfârșit, atunci aproape orice schimbare și varietate, orice putere și viață tinăă ar dispărea din natură. În curând totul s'ar preface într'o monotonie nemișcată și obositoare. Ce privește minunată ne oferă însă viața bogată și plină de variații din jurul nostru, care izvorește dintr'un proces de naștere și

¹ Vezi V. Cathrein: Die Sittenlehre des Darwinismus. Freiburg 1885, pag. 54.

² Weisman loc. cit. p. 30.

moarte continuă! Ce plăcută și înveselitoare e renașterea naturii în timp de primăvară, când, după somnul lung de iarnă, se ivesc mii de forme de viață, câmpurile și pădurile se trezesc la o viață nouă! Intocmai ca primăvara, așa și celelalte anotimpuri, cu aspectele lor ce în continuu se schimbă, cu bucuriile lor, se bazează pe legea trezirii la viață și a trecerii dintr'ânsa. Chiar și plăsmuirile omului se bazează pe această lege. Și munca omului, mai ales pe terenul cultivării pământului și al prăsirii animalelor, e de a sprijini puterile naturii ca să dea naștere la nouă organisme.

2. Care scop poate însă să ne motiveze faptul, că chiar și viața omului, — care e suveranul și scopul nemijlocit al lucrurilor văzute, are o durată așa de scurtă? Unul dintre acele scopuri e și binele omenimii. Însăși puterea tinerească, de care omenimea are lipsă în dezvoltarea sa ca specie, e condiționată de o durată scurtă a vieții. Dacă n'ar exista moarte, omenimea în curând ar ajunge la bătrânețe, când apoi, renunțând la toate iluziile, nădejdele și însuflețirile tinereții, s'ar desfătă într'o senilă liniște din puținul ce i-l oferă omului acest pământ. Înainte de toate însă legea morții e temeliea vieții familiare. Ce ar fi societatea omenască fără de familie, care ține pe singuraticii ei membri în sute și sute de raporturi, ce le leagă inimile, care e o lume a întâmplărilor vesele și triste ce vin peste capul muritorilor și din care răsar generații nouă? Familia însă presupune moartea. Dacă moartea n'ar rări mereu șirurile oamenilor, nu peste multă vreme ar fi de prisos, ba chiar dezastruoasă sporirea în familie. Numai unui anumit număr de oameni poate oferi nutremânt și adăpost planetul nostru mic.

Dar nu numai de dragul rasei îi este scris omului să moară așa de curând. Demnitatea omului se face evidentă chiar prin faptul, că omul nu-i numai un instrument al rasei în rând cu celelalte ființe, ci în anumită privință e scop propriu, dat fiind, că e menit a-și ajunge fericirea proprie în chip desăvârșit. Toate lucrurile pământene sunt subordonate binelui celui veșnic al omului. Ele sunt numai un razim pentru ordinea morală, cu ajutorul căroră omul își ajunge scopul veșnic. Așa e și cu moartea. Omul, înainte de toate nu pentru rassa lui moare. Întâi și întâi moartea e de însemnătate teleologică pentru om ca individ.

De ce dară omul, coroana creaturii, se desparte atât de timpuriu din această lume? În comparație cu alte ființe mai inferioare, pentru ce îi sunt hărăzite aici, atât de puține zile pentru viață? Numai concepția creștină despre lume poate răspunde în mod satisfăcător la această întrebare. Pe pământul acesta, omul e un călător, care se dorește după patria veșnică. Vieța pământească e numai o cale de trecere la veșnicie, e numai timpul pregătirii și al probei. E chiar potrivit deci, că-i scurtă durata aceasta, fiindcă scurtimea e o calitate a timpului de probă.

Celce nu privește în chipul acesta vieța scurtă de pe pământ, nu poate înțelege nici faptul, de ce mâna rece a morții seceră așa de cu vreme floarea cea mai frumoasă a creațiunii. Ba, pe unul ca acesta trebuie să-l cuprindă amărăciunea, cugetându-se că inima omului, care atât de mult se alipește de viața pământească, care pentru tot ce e frumos, bun și nobil se încălzește atât de mult, trebuie să înceteze atât de curând și pentru totdeauna de-a mai bate. Urmarea este, că unul ca acesta cade în desnădejde, și va face tot posibilul spre a se desfătă cât se poate mai mult, înainte de nimicirea lui totală.

Cu totul altcum va judecă celce judecă vieța la lumina veșniciei.

Pentru acesta e lucru limpede că scurtimea vieții corespunde scopului ei, adică pregătirii spre lumea de dincolo de mormânt. Înțelege pe deplin, pentru ce Creatorul a lăsat ca vremea morții și împrejurările ei să rămână ascunse pentru muritori. Dacă și-ar cunoaște omul ceasul din urmă al morții, ușor ar fi expus ispitei de-a nu se ocupa în cea mai mare parte a vieții sale de mântuirea sufletului, ci numai în zilele din urmă ale lui. Patimile sunt puternice și ispitele la rău nenumărate. Cu înțelepciune a lucrat deci Creatorul, când a acoperit cu un văl întunecos împrejurările și timpul morții, ca astfel totdeauna să stăm gata pentru prinderea ei. «Deci priveghiați, că nu știți ceasul în care va veni Domnul vostru, pentru aceasta și voi fiți gata, că în ceasul când nici nu gândiți va veni Fiul omului». ¹ Moartea vine pe neașteptate și noaptea ca furul.

¹ Matei 24, 42. 44. La aceste din urmă cuvinte ale evanghelistului obsearvă Sf. Ilarie: «Ut ignorantiam illam diei omnibus taciti non sine utilis silentii ratione esse sciremus, vigilare nos Dominus propter adventum furis admonuit, et orationum assiduitate detentos omnibus praeceptorum suorum operibus inhaerens».

Această concepție aşază într'o lumină nouă şi moartea fiinţelor neraţionale. Fiindcă toată lumea vizibilă e creată cu scopul de-a sluji omului, cu drept cuvânt putem spune, că pentru om mor fiinţele iraţionale, şi anume, nu numai spre a servi trebuinţelor naturale ale omului, ci şi vieţii lui morale, cu alte cuvinte spre a-i fi de ajutor întru pregătirea pentru aşteptarea morţii. Şi într'adevăr cât de bine e întocmit totul spre aceasta! Naşterea şi moartea continuă, ajungerea la fiinţă şi consumarea, această schimbare fără de capăt într'adevăr e foarte potrivită spre a deslipi inima omului de cele pământeşti! Inima se doreşte după fericire durabilă şi continuă. Cu o putere irezistibilă caută un punct de razim, un colţişor de loc, pe care să se odihnească. Dar ori încotro va privi, în tot locul îi va veni moartea în ochi, cu miile de forme şi îi atrage luarea aminte asupra nestatorniciei lucrurilor pământeşti; nicăiri nu dă de odihnă, de viaţă durabilă, în tot locul vede numai schimbare, transformare, existenţă şi nimicire. Inima noastră găseşte deci atâtea învăţăminte ca să nu se lege de cele trecătoare şi să nu-şi caute scopul suprem în lucrurile pământeşti. Cu dor nemărginit are să năzuească spre bunurile neschimbăcioase, eterne ale lumii transcendente. Cât de puternic e glasul cu care moartea tuturor fiinţelor din jurul nostru ne atrage atenţia asupra morţii noastre apropiate. In juru-ne, totul strigă spre noi: *Memento mori!* Moartea altora e condiţia vieţii noastre. Moartea dă roadă câmpurilor noastre. E necesar să se nimicească alte fiinţe, ca noi să ne putem îmbrăca şi nutri.

De fapt, după o teleologie de admirat se înlănţuesc toate în natură, ca, ajutorându-se reciproc, întregindu-se şi perfecţionându-se, să poată forma un întreg unitar, mare, armonic. Scopul nemijlocit al acestui întreg e omul. Menirea lui e, ca făcându-şi loc în vârtejul lucrurilor schimbăcioase, să năzuească spre Cel ce este neschimbabil şi etern. Inima şi sufletul omului trebuie să urce scara lucrurilor trecătoare şi limitate, ca să poată ajunge la izvorul etern al tot adevărul, bunul şi frumosul. In aceasta se preamăreşte Dumnezeu şi omul ajunge la fericire veşnică.

Gh. Comşa.

PREDICĂ LA INSTALARE ÎN PAROHIE.*

*«In lume năcaz veți aveà; ci îndrăzniți:
eu am biruit lumea».* Ioan 16, 33.

Prea cucernice părinte,
Fraților,

Acestea sunt cuvintele pe cari le-a zis Mântuitorul apostolilor trimițându-i la propovăduirea evangheliei. Ochii minții noastre ne duc în urmă cu atâtea veacuri și par'că vedem pe cei doisprezece stând în fața Domnului Hristos și pătrunzându-se de cuvintele pline de îndemn și încurajare pe care Invățătorul le-a spus înainte de patima Sa.

«Și umblând, propovăduiți zicând: s'a apropiat împărăția cerurilor. Să nu aveți nici aur, nici argint, nici bani la brăele voastre. Nici traistă în cale, nici două haine, nici încălțăminte, nici toiag; că vrednic este lucrătorul de hrana sa. Iată eu vă trimit pe voi ca oile în mijlocul lupilor. Că vă vor da pe voi în soboare și întru adunările lor și vă vor bate pe voi. Încă înaintea domnilor și a împăraților veți fi duși pentru mine întru mărturie lor și limbilor. Și să nu vă temeți de ceice ucid trupul, iar sufletul nu pot să-l ucidă; ci să vă temeți de celace poate să piardă și trupul și sufletul în gheena.

Deci, tot celace mă va mărturisi pe mine înaintea oamenilor, voi mărturisi și eu pe dânsul înaintea Tatălui meu care este în ceruri. Iar celace se va lepădă de mine înaintea oamenilor, mă voi lepădă și eu de dânsul înaintea Tatălui meu care este în ceruri». Mat. X. «Iată vine ceasul ca să vă risipiți fiecare la ale sale. Acestea am grăit vouă, ca întru mine pace să aveți.

In lume năcaz veți aveà; ci îndrăzniți: eu am biruit lumea.

Cuvinte sfinte, fraților. Ucenicii și-au deschis sufletul și Domnul le-a săpat în inima lor, ca să le fie veșnic în minte.

Și după pogorârea Duhului sfânt asupra-le, a plecat fiecare la lucrul său, predicând cu osârdie Evanghelia lui Hristos. Învățăturile lor erau minunate, pline de lumină și putere. Cuvintele lor îndrăznețe și pline de căldură. Porneau dela inimă și mergeau cătră inimi. Prin suflete părea că bate un vânt nou, primăvăratec, rupând pojghița de învățături și obiceiuri păgânești și sămânța învățaturii Domnului Hristos incolțea în suflete văzând cu ochii.

O lume nouă și un cer nou se arată pe pământ. Sămânătorii învățaturii celei nouă colindau lumea propovăduind fără preget și pe măsură ce biserica creștină cuprindea popoarele, pe atât credința păgână slăbea. O clădire nouă, măreață, mântuitoare se ridică, în timp ce alta veche, plină de rătăcire și de moarte sufletească se prăbușea.

O, fericiți răspânditori ai luminii celei nouă!

* Cu puține modificări această predică se potrivește și în Duminecile de după sf. Rusalii.

Ce vă păsă că, în prăbușirea credinței celei vechi, voi ați avut atâtea și atâtea de îndurat! Erau doar, în luptă două puteri: a luminii și a întunerecului. Și cum puteați voi să vă dați în lături din fața întunerecului? Doar întunerecul *piere* din fața luminii!

Ați fost trași la judecată și aruncați în temniță.

Puteați să vă înfricoșați când, dela început, Domnul v'o arătase aceasta lămurit?

Ați fost batjocoriți, bătuti, schingiuiți și puși pe cruce. Puteați o clipă măcar să stați la indoială când Domnul și Stăpânul tuturor însuși a fost răstignit pe Golgota? Oare nu spusese El: «să nu vă temeți de ceiceucid trupul, iar sufletul nu pot să ucidă?»

Pe lespedeaa inimii voastre erau săpate adânc cuvintele Lui: *în lume năcaz veți avea; dar îndrăzniți: eu am biruit lumea!*

Iubiți poporeni! Dacă revenim cu mintea în zilele noastre, cuvintele Domnului: *eu am biruit lumea*, par a fi îndreptățite.

Toate națiile care ne înconjură se închină crucii lui Hristos. În oricare parte a lumii ne vom duce, vom întâlni altare de închinare în cinstea Domnului Hristos și învățătura Sa dumnezeiască este apa cea vie care adapă pretutindeni sufletul omeneșc în năzuința sa cătră Dumnezeu. La toate semințiile pământului s'a propovăduit învățătura Evangheliei și în orice colț a lumii ne vom duce, vom întâlni ființe omenești pe buzele cărora numele de: Hristos, ne va fi de ajuns ca să-i recunoaștem de închinători ai crucii Mântuitorului.

De aceea, cu drept cuvânt, am putea zice: cuvintele Domnului: «*eu am biruit lumea*», își au deplină îndreptățire.

Cu toate acestea, să stăruim puțin asupra acestor cuvinte și să ne lămurim: ce a înțeles Domnul prin cuvintele: *eu am biruit lumea*? Oare prin cuvântul *lume*, se înțeleg: popoarele, națiile pământului? Eră Mântuitorul un cuceritor pământesc?...

Nu, fraților!

Domnul Hristos nu este un cuceritor a celor pământești. El este Domn și Stăpânitor asupra sufletelor și a venit în lume ca să biruiască întunerecul din lume, puterea întunerecului care stăpâneă lumea. Intregă vieța pământească a Mântuitorului a fost o luptă contra puterii întunerecului — și a *biruit-o*.

A biruit-o atunci când l-a ispitit pe munte și pe aripa templului și la cuvântul Domnului: treci înapoia mea satană, cel rău s'a tras îndărăt, cum se trage întunerecul din fața luminii. A biruit Domnul puterea celui rău atunci când o alungă din stăpânia celor îndrăciți. A biruit atunci când, pe marea Tiberiadei, la glasul Său, valurile mării s'au potolit îndată. A biruit puterea întunerecului Mântuitorul lumii pe drumul cătră Golgota când, în mijlocul furiei întunerecului, n'a stat la indoială ca să-și ducă crucea Sa. A *înfrânt* puterea iadului atunci când, țintuit în cuie între tâlhari și batjocorit ca un ucigaș, a strigat: «părinte, iartă-le lor că nu știu

ce fac.... în mâinile *Tale* încredințez duhul meu», (Luca XXIII 34 și 46) și s'au cutremurat puterile iadului cu frică mare. Aceasta este biruința Domnului Hristos și lumea întunerecului este aceea pe care El a biruit-o.

Deaceea, când El zice: *îndrăzniți, eu am biruit lumea*, îndeamnă pe sfinții Săi apostoli la luptă contra puterilor celui rău, El însuși stându-le în față ca pildă.

Și s'au pătruns urmașii Domnului de aceste cuvinte, dovedind aceasta prin viața lor și mulți din ei, prin moartea martirică ce au suferit. Și dacă puterea întunerecului a uneltit ca acești bărbați sfinți să moară uciși și schingiuiți, apoi din sângele lor au răsărit alți bărbați sfinți, care au purtat mai departe lumina Evangheliei, lucrând întocmai ca sfinții apostoli. Puterea întunerecului s'a retras încetul cu încetul din fața luminii și astăzi paremi-se, are o singură cetățue pe care o stăpânește destul de puternic, — ca să ne îngrijască, și de acolo, aduce atâta suferință în lume, — ca să ne îndemne la luptă. Cetățuia aceasta, fraților, este inima fiecăruia din noi. Aici sălășluiește hula, pizma, viclenia, răutatea și patimile de tot felul care, toate, sunt puteri ale întunerecului și prin care cel rău lucrează în lume. Din colțul acesta nebănuit lucrează cel viclean veșnic pentru a împinge pe om la păcate și a-i pierde și trupul și sufletul. Aceasta-i cetățuia din care trebuie să alungăm puterea celui rău și pe care să o închinăm puterii luminii, luminii Evangheliei! Mă veți întreba însă: *cum?*

Lubiții mei poporeni! Dacă v'am lămurit cum a învins Mântuitorul Hristos puterea iadului; dacă ați văzut cum sfinții apostoli au știut să se îmbărbăteze la luptă urmând Invățătorului ceresc; dacă v'am deslușit iarăș unde sălășluiesc puterile celui viclean, apoi prin întrebarea: cum putem lupta contra puterii întunerecului, ni se pune în față toate datoriiile Voastre ca creștini și întreg rostul meu aici, ca părinte al Vostru.

Mă întrebați: cum putem lupta contra întunerecului? — prin lumină! Sunteți nedumeriți: cu ce putem respinge vicleniile întunerecului? — cu armele luminii! Și iarăș! cu ce putem birui puterea iadului? — cu puterea cerului! — dacă vom fi vrednici de ea.

De veacuri întregi creștinul a avut la îndemână aceste arme de luptă; numai cât izbânda a atârnat de chipul în care a știut fiecare să se folosească de ele. De veacuri întregi luminile sfintei evanghelii și puterea sfințelor taine au stat la îndemâna credinciosului și fericirea sau nefericirea lui a atârnat numai de chipul cum a știut a se folosi în viață de ele.

Și astăzi noi avem de urmat aceeaș cale. Biserica noastră zilnic ne pune în față învățăturile creștine și sfințele taine ca mijloace de luptă contra celui rău și de mântuire a sufletelor noastre. Iar ca vestitor al învățăturii evanghelice și ca împărțitor al harului dumnezeesc prin sfințele taine, aici, între Voi, sunt rânduit eu. De astăzi înainte sunt *părintele* Vostru și, cu credință în mine și ajutorul lui Dumnezeu, nădăduesc să nu desmint această înaltă însușire care cuprinde în sine atâtea datorii și atâtea sfințenie!

Din partea Voastră vă cer însă un singur lucru: *încredere*. Incredere în curăția gândului meu când m'am hotărît să îmbrac haina aceasta sfântă a preoției și să vin în mijlocul Vostru; încredere în cuvintele mele care izvorăsc din dragoste pentru Voi; încredere în sfaturile mele care nu pot avea ca țintă decât binele celor care mă ascultă.

Inconjurați-mă cu dragostea cu care și eu viu în mijlocul Vostru și deschideți-vă totdeauna inima atunci când vă apasă ceva pe suflet, cu încrederea fiului cătră părintele său bun. Celce vorbește sufletelor — zice un cugetător, — are răspundere de suflete. Și eu simt greutatea acestei răspunderi când vorbesc astăzi sufletelor Voastre.

Incredeți-vă în mine ca în cârmaciul bun care, printre valurile acestei lumi pline de ispite și stăpânită de puterea celui rău, conduce corăbioara sufletelor Voastre la limanul mântuirii. Două munci se ajută și se împlinesc în lupta aceasta: a) munca mea și b) a Voastră. Eu, la cârmă, ca conducător și povătuitor al Vostru, văd calea, o cunosc, îndrept cârma și vă îndemn. Voi puneți puterea în munca fără preget pentru a merge pe calea cea dreaptă și adevărată. Pe cât e de seamă munca Voastră, pe atât și a mea. Una fără alta nu duce la biruință.

Deaceea, aveți încredere în păstorul Vostru sufletesc și urmați-i cu credință.

La muncă, deci, iubiiți mei poporeni! În față ne stau cuvintele Domnului scrise cu litere de foc: *«îndrăzniți, — zice El — eu am biruit lumea!»*
Amin.

Ioan Gh. Nicolau.

MIȘCAREA LITERARA.

Chestiunea religioasă a Românilor de peste Carpați. Iniințarea unei episcopii gr.-cat. maghiară cu credincioși români. Conferință ținută la cercul de studii al partidului național-liberal, de *P. Gârboviceanu*. București 1913.

Pe baza celor mai de seamă publicații în materie, autorul acestei conferințe tratează cu competență chestiunea bisericeii unite dela începuturile ei până la starea de astăzi. Conferențiarul privește chestiunea nu numai din punct de vedere bisericesc, ci și național, arătând primejdiile ce amenință biserica unită și prin ea poporul românesc. Având ținta să informeze cercurile conducătoare de dincolo asupra situației bisericeii unite, trebuie să mărturisim, că conferențiarul a reușit să pună chestiunea în lumina cea adevărată și să scoată exact concluziile. Reținem pentru cetitorii noștri concluziile la cari a ajuns d-l Gârboviceanu și pe cari le precizează astfel:

«Imi dau foarte bine seamă că istoricul acestei chestiuni în cadrul unei conferințe a fost prea lung și v'am obosit. Vă rog însă să mă iertați pentru că nu puteam altfel. Trebuie să pun în lumină pe cât e cu putință

toate fețele acestei chestiuni spre a ne convinge, că dezastrul Bisericii gr.-catolice sau unite, care e și un dezastru național românesc, nu se datorește mai cu seamă decât acelui vierme ucizător, de care ne vorbește vicarul mitropoliei din Blaj, Ioan M. Moldovanu și care a ros firul bisericii gr.-catolice dela începutul veacului al XVIII-lea și până în zilele noastre. S'a realizat acum pe deplin, sub ochii noștri, cele ce scria cardinalului Kolonici la începutul veacului al XVIII-lea iezuitul Kapy, superiorul misiunii de propagandă catolică în Ardeal și anume, să se mulțumească cu o unire a Românilor în principiu și va fi apoi de datorința noastră pe viitor, să schimbăm încetul cu încetul multe din obiceiurile lor și să le schimbăm chiar și liturgia și forma cultului divin.

Și mult mi-e teamă că peste câți va ani, când se va legifera autonomia bisericii catolice din Ungaria și Ardeal, dorința statornică a clerului și căpeteniilor bisericii catolice, să nu fie cuprinsă în această autonomie și întreaga biserică gr.-catolică română. Atunci înstrăinarea bisericii gr.-catolice române va fi desăvârșită și pentru totdeauna!

A domnit din nenorocire în această biserică română un spirit prea catolic și prin urmare și cosmopolit, mulțămită școalelor cătolice și unei lucrări bine determinate și perzistentă din partea lor. A mai domnit în această biserică și mai cu seamă sus, un spirit străin sau cel puțin indiferent față de sentimentele și aspirațiunile neamului nostru și de oportunism momentan. Și din această pricină, Români, cari se vor despărți de biserica lor și de trupul neamului, unii și-au pierdut limba, alții sunt pe cale de a o pierde, alții vorbesc românește și ungurește și abia 14.220 vorbesc numai românește.

Sunt de sigur și cauze externe, care au contribuit la această tristă stare, dar cele mai multe sunt interne, datorite Românilor înșiși!

Numai biserica prin limba românească ca limbă liturgică și a tuturor celorlalte ierurgii bisericești, săvârșite în biserică și în afară de biserică, mai țină aprinsă candela conștiinței naționale și spunea credincioșilor că sunt Români. Numai cu limba românească mai eră ținuți solidari în jurul steagului național!

S'a dus ori și ce pic de conștiință națională, când limba liturgică va fi cea greacă alexandrină, iar a ierurgiilor extrabisericești va fi cea maghiară; când episcopul cu capitulul canonicilor, protopopii și preoții vor fi maghiari sau români maghiarizați; când școala acestor români va fi confesională maghiară.

S'a rupt pentru vecie firul, care-i mai legă sufletește de neamul românesc!

Și atunci, ni-se pune întrebarea: care ar fi soluția pentru ca acești scumpi frați ai noștri, din mijlocul cărora am avut pe Dragoș-Vodă, descălecătorul Moldovei, să fie mântuiți pentru neamul nostru?

Nu e și nu poate fi decât următoarea: sau Papa, indus de sigur în eroare, revoacă bula și renunță la înființarea unei episcopii maghiare

unite, lăsând lucrurile în starea lor de mai înainte, sau toți acești Români să se reîntoarcă la vechea lege strămoșească, la biserica răsăriteană. În direcțiunea aceasta trebuie să lucreze frații noștri de peste Carpați, într'un gând și o simțire, fără cea mai mică șovăire. Știu că luciul e greu, însă față de cel mai sfânt ideal al neamului nici o greutate nu poate fi mare.

Acum se pune în deosebi și alternativa pentru căpeteniile bisericii gr.-catolice române, mitropolit și episcopi: sunt mai întâiu Români și apoi catolici, sau întâiu catolici și apoi Români; preferă mai bine interesele neamului lor sau pe ale catolicismului. E un răspuns, pe care-l așteaptă întreg neamul românesc!

Noi Românii din Regat, față de această însemnată chestiune și de greutățile de tot felul cu care se luptă frații noștri de peste Carpați pentru păstrarea ființei lor etnice avem îndatoriri și morale și materiale. Să-i ajutăm în toate chipurile și sub ori și ce formă! Să nu uităm nici o clipă sutele și miile de dovezi, că moșii și strămoșii noștri au avut o conștiință, deși aproape instinctivă, însă măi puternică de solidaritate frățească și de aceea i-au ajutat și cu cuvântul și cu fapta. Să le dovedim și noi că durerea lor e și durerea noastră! Să nu uităm apoi ca recunoștință că primele traduceri și tipărituri în serviciul graiului românesc au fost făcute de ei.

Să nu uităm iarăș tot ce au făcut ei pentru formarea și luminarea conștiinței noastre naționale în prima jumătate a veacului al XIX-lea.

Și în sfârșit să nu pierdem din vedere un singur moment, că slăbirea lor ca neam e și slăbirea noastră și că în viitoarele lupte pentru susținerea și apărarea noastră națională, blocul fraților de peste Carpați va forma cea mai puternică pavăză în contra dușmanilor noștri de tot soiul și de pretutindeni!»

*

Sentimentul național și rolul femeii întru cultivarea lui, conferință de *Moise N. Pacu*. Galați 1913. Prețul 25 bani.

O conferință cu bune povește, ilustrate și prin exemple potrivite, pentru educația fetelor din clasa cultă în spirit religios și național.

*

Cuvântări diverse, cu conținut religios-moral, didactic și social-național, de *Moise N. Pacu*. Galați 1913 ed. II. Prețul 3 lei 50 bani,

Autorul își publică în a doua ediție cuvântările ce le-a ținut la diferite ocazii între anii 1874—1911. Pe lângă câteva cuvântări funebreale, cartea conține predici și vorbiri la anumite ocaziuni solemne, ținute toate în spirit religios-moral. Preoții pot găsi în ele multe idei bune pentru a le utiliza în predici.

*

Povestea unui electron de Ch. Gibson, traducere din limba engleză de *Victor Anestin*, București 1914. Prețul 1 leu.

*

In Biblioteca populară a «Asociațiunii» a apărut «Dela sate» de Ion Agârbiceanu. Prețul 30 bani.

*

Solia Invierii. Cuvânt către săteni împotriva beuturii de vinars, de Dr. Elie Dăianu. Cluj 1914. Prețul 50 fil.

Cuprinde o foarte frumoasă cuvântare pe înțelesul poporului, în care se combate în mod convingător patima beției, care face atâtea ravagii în vieța religioasă-morală și materială a poporului nostru. La sfârșitul broșurei se dau și hotărârile sinodului protopopesic al Clujului în această însemnată problemă pastorală. Pilda e vrednică de imitat pretutindenea.

CRONICĂ BISERICESCĂ-CULTURALĂ.

Uniunea femeilor române din Ungaria, care îmbrățișează toate reuniunile noastre de femei, ș'a ținut congresul în zilele de 8 și 9 Iunie n. în Sibiiu, în mijlocul unei însuflețiri care ne face să sperăm cele mai frumoase rezultate pentru viitor. Congresul a fost deschis prin prezidenta uniunii, d-na *Maria Baiulescu*, care, într'o cuvântare plină de entuziasm și idei mărețe, a fixat problemele de căpetenie pe cari ș'a propus să le rezolve noua organizare a femeilor. Intre alte multe îndrumări frumoase, d-na prezidentă a spus: «vom trebui să întărim și să regenerăm sufletul femeii în viitor în direcțiunea de a iubi o vieță simplă, în care cu devotament și din impuls propriu ar trebui să se jertfească pentru ai săi, conlucrând la ușurarea corăspunzătoare a vieții. Vom trebui să oțelim atât de puternic caracterul ei, încât acesta să dea naștere unei judecăți sănătoase cu atâta voință personală, ca să urască superficialitatea vanităților și să renunțe de bună voie la un lux de prisos și dorind neîncetat a se împodobi cu darurile sufletești, care sunt mai frumoase decât aurul și mă-tasa». A vorbit despre rolul femeii ca mamă, despre înființarea școlilor sătești de gospodărie, despre înființarea de azile pentru copii și a unui mare azil pentru orfani și a indicat și alte scopuri în serviciul cărora se va pune Uniunea. Despre «educația sistematică în gospodărie și industria casnică» a ținut o instructivă conferință d-șoara *Valeria Greavu*, directoara școalei de fete a Asociațiunii. S'a discutat cu multă seriozitate și alte chestiuni de importanță culturală și filantropică. Toate lucrările la cari se angajează această nouă instituțiune culturală în vieța poporului nostru, vor fi săvârșite în spirit creștinesc. În acest spirit a dat femeilor povețe și I. P. Sf. Sa mitropolitul nostru *Ioan*, în cuvântarea ce a ținut-o în biserica catedrală în ziua deschiderii congresului. Despre rolul femeii în educația religioasă a ținut o conferință d-l prof. *Dr. Nicolae Bălan*.

Toți ceice au luat parte la acest congres au rămas cu impresia, că a fost un congres pe deplin reușit sub toate raporturile și că femeile noastre sunt conștii de marea misiune ce au s'o îndeplinească în mijlocul poporului nostru.

În legătură cu acest congres au avut loc și producțiuni artistice de-o valoare superioară.

*

Un simbol al activității creștinești. Un râuleț, ce curgea printr'un oraș cu fabrici, se simția foarte nefericit, căci eră silit să învârtă roți și să mîne mașini mari, și trecând printre fabrici, acestea îi murdăreau apa lui cea curată, văpsindu-i-o când în negru, când în vânăt, când în verde.

... curge prin acele locuri pe unde își murdărește apa ta». Dar în scurt timp s'a convins râulețul că starea lui cea nouă îi este și mai însuportabilă decât cea de mai înainte. Apa lui s'a adunat într'o băltoacă mare și tulbure, din care nu se putea scurge. În natura lui zăceă să curgă, acum însă, oprit fiind, se umflă, făcea spume și să loviă de zăgazul ce-l ținea pe loc. Din ce în ce deveniă tot mai neliniștit și amenință să rupă zăgazul. Oamenii îl priveau îngrijiți de nenorocirile ce le va pricinui, când își va revărsa apele sale. În sfârșit, făcându-i o alvie, i-au dat drumul printre livezi și câmpuri cu sămănături, pe cari le-a adăpat și răcorit, încât se simția fericit de binefacerile ce le-a putut săvârși.

Astfel e făcut și sufletul nostru, nu ca să stea pe loc, ci ca să lucreze și să dea înainte. Dacă îl eliberăm din robia păcatelor, trebuie să lucrăm ceva și nu găsim odihnă, până ce nu ne-am găsit ceva de lucru. Trecând prin vieață, adeseori dăm și prin locuri murdare, dar trebuie să înaintăm cu lucrul nostru mai departe, curățindu-ne apele sufletului, ca să înviorăm cu ele câmpul vieții prin care trecem.

*

Ne înstrăinează creștinismul de natură? Și această acuză i-s'a adus creștinismului: că înstrăinează pe om de natură. Această acuză, într'adevăr, nu poate fi explicată în alt chip, decât că ceice o făuresc n'au fost influințați niciodată de credința creștină și nu ș'au dat seamă care este atitudinea Mântuitorului față de natură. Ce ne învață Sf. Scriptură în această privință? «Dumnezeu a văzut că toate câte le-a făcut erau bune foarte» — aceasta e părerea biblică despre lumea naturală. Psalmii nu înceată să preamărească pe Dumnezeu ca pe Creatorul lumii: «Ceriurile spun mărirea lui Dumnezeu și facerea mânilor lui o vestește tării!» Cugetă oare Hristos asupra acestor lucruri altfel? El priviă natura ca pe o operă a Părintelui ceresc și de care acesta poartă grijă cu o iubire care nu slăbește nici o clipă: Tatăl îmbracă crinii câmpului, Tatăl grijește de pasările ceriului, Tatăl poruncește viforului de pe mare și stelelor de pe

cer. Ca și prorocii, Isus învătă că «Dumnezeul nostru e în cer», îl adorăm deci ca pe o ființă transcendentă. Dar tot așa ne învătă, că Dumnezeu umple tot pământul cu mărirea Sa, că El locuște în mijlocul poporului Său și că nu este departe de nici unul din noi «căci într'ânsul trăim, ne mișcăm și suntem». Dacă Hristos ne învătă că Tatăl este Creatorul și Stăpânul lumii — cum poate spune cineva că creștinismul ne înstrăinează de natură? Mântuitorul doar n'a fost dușman, ci prietin al naturii. El ne-a arătat că prin credința în Dumnezeu ne apropiem de natură, căci noi înțelegem să iubim natura ca pe o operă a lui Dumnezeu, care e creată din plenitudinea puterii lui, e susținută și guvernată de duhul lui. Dumnezeu nu e de loc mărginit prin natură. Noi credem în Dumnezeu ca Creator și Domn al naturii. Deaceea disprețul față de natură nouă nu ni-se pare un sentiment creștinesc, cum cred unii, ci unul foarte păgânesc. Și acela care a găsit pe Tatăl prin Fiul, acela se va bucură de natură ca de o operă și proprietate alui Dumnezeu» (Hilbert, *Warum zweifelst du?* pag. 203/4).

*

Înștiințare. Din îndemnul d-lui *I. Mihălcescu*, profesor universitar, studenții *Dim. I. Cornilescu* și *Vasile S. Radu* au tradus în românește: „*Dreptul bisericesc oriental*“ de *N. Mițaș*, fost episcop al Zarei (Dalmația). Dreptul acesta e cea mai completă și mai bună lucrare de natura aceasta în Orient. Cuprinde toate normele de drept care sunt în vigoare actualmente în toate bisericile de răsărit, însoțite de indicarea canoanelor privitoare la fiecare chestiune și de istoricul ei dela începutul Bisericii creștine universale și a celor particulare până în momentul traducerii. Traducerea e revăzută de d-l profesor Mihălcescu și va alcătui un volum de circa 800 pagini format Nr. 12.

Cum o asemenea lucrare necesită mari cheltuieli, iar resursele studenților sunt foarte restrânse, Dreptul acesta eră menit să nu mai vadă lumina zilei, dacă nu se iviă d-l Matei T. Popescu, student în teologie, care a binevoit a le pune la dispoziție suma de 2000 lei pentru începerea traducerii. Tiparul va costă mult mai mult și deaceea studenții mai sus numiți fac un călduros apel cătră aceia care vor să încurajeze munca lor, rugându-i să subscrie o sumă oarecare pentru tipărire, suma pe care ei se obligă a o răspunde în urma vânzării. Totodată roagă călduros pe aceia pe care îi interesează cartea și doresc s'o aibă, să ușureze suportarea cheltuielilor tiparului, subscriind un număr de volume și trimițând costul lor care e de 8 lei exemplarul, pe adresa d-lui *Dim. I. Cornilescu, Seminarul Central, București*.

Tot la adresa de mai sus se găesc și liste de subscripție și de abonament pentru cei care au nobila dorință de a ajuta pe calea propagandei înfăptuirea acestui lucru bun.

Numele subscriitorilor, ca și al abonaților, va fi trecut la sfășitul cărții.

*

Ignoranță ori răutate? Cetitorii noștri sunt în curent cu tulburările bisericesti iscate în legătură cu «*Mica Biblie*». La timpul său am dat informații destul de amănunțite despre felul cum a fost tratată această scriere și alcătuitoarii ei din partea sf. Sinod al României. În articolul prim din acest fascicol al «*Revistei Teologice*» dăm informațiile de lipsă — și asupra *epilogului* acestei chestiuni. Din acele informații este evident, că sf. Sinod, întrunit în număr complet în sesiunea din Maiu, a *revocat hotărîrea de oprire* ce o adusese în sesiunea din toamna anului trecut în contra «*Micii Biblii*», și prin aceasta a recunoscut că acuzele ridicate în contra acestei scrieri *sunt neîntemeiate*. Prin aceasta s'a dat deplină satisfacție alcătuitoarilor «*Micii Biblii*».

După chestiunea aceasta s'a finalizat în acest chip mulțumitor pentru toți cei cari dela început am văzut nedreptatea acuzelor ce s'au adus «*Micii Biblii*», — vine acum «*Revista preoților*» din Timișoara și (în Nr. 21) spune cetitorilor săi că, ceice am apărât acea scriere, am fi suferit o mare «*umilire*». Adecă noi, cari, studiind chestiunea, dela început am văzut-o limpede și acum ne vedem aprobați prin însaș hotărîrea sf. Sinod, am fi suferit «*umilire*» — iar ceice n'au fost în stare să-și formeze o opinie în chestie, ci au reproduș numai ceea ce scria pamfletul «*România Creștină*» alui C. Cernăianu, cum a făcut «*Revista preoților*», și acum sunt desaprobați și făcuți de rușine prin hotărîrea sf. Sinod, n'au suferit umilire? Ciudată logică!

«*Revista preoților*» retace, ori din ignoranță ori din răutate, să facă amintire de hotărîrea ultimă a sf. Sinod, în schimb însă se adapă iarăș din pamfletul «*România Creștină*» alui C. Cernăianu, singura maculatură care a scris în contra «*Micii Biblii*». Cine-i C. Cernăianu, am arătat (vezi «*Rev. teol.*» Nrii 17—19 și 20—22, anul trecut, articolele «*Dăm lămuriri*»). Insuș P. Sf. Sa arhiereul *Evghenie* l-a numit «*fiu rătăcit cu mintea desechilibrată... și pamfletar care se află în solda vrăjmașilor bisericii noastre*». Despie acest individ mai cetiam dăunăzi, că, pecând însoția în birjă pe o oarecare văduvă, cu care aveă relațiuni îndelungate, acea ființă s'a sinucis. Noi nu putem trată în revista noastră aventuriile acelui domn, a cărui ison, cum se vede, vrea să-l țină «*Revista preoților*». Regretăm!

Se vede însă, că cei dela «*Revista preoților*», nu numai cu *n'au studiat* «*Mica Biblie*», dar nici n'au văzut măcar vreun exemplar dintr'ansa. Astfel n'ar fi luat de bani buni acuza nouă și ridicolă de plagiat, ce i-o aduce «*România creștină*» (recte: păgână) alui C. Cernăianu. Alcătuitoarii acelei scrieri spun doar chiar pe pagina cu titlu, că «*împărțirea și icoanele*» sunt, între alții, și după Ecker, pe care se zice că l-ar fi plagiat, iar în Prefață mărturisesc foarte lămurit pentru tot omul de bună credință, că «*tot ce noi am făcut e de a fi folosit lucrul altora, care au lucrat mai nainte de noi și de a fi ales calea lor, atât în ceea ce privește rânduiala materiei, cât și în ceea ce privește alegerea chipurilor*». Dacă în rânduiala materiei se țin de Ecker și o spun aceasta, nu înseamnă că

I-au plagiat, iar despre chipurile întrebuințate știam că nu le-a desemnat P. S. Sa ep. Nicodim și P. C. Sa arhim. Scriban. Reproducând apoi texte din sf. Scriptură, cum găsește cineva în aceste un plagiat?

Deci: pe care parte-i «umilirea»?

*

O nouă peșteră cu gravuri și desene paleolitice, în Spania-nordică. În deceniile din urmă în Spania-nordică a fost descoperit un șir întreg de peșteri cu gravuri și desene din epoca paleolitică. În anul 1911 W. Obermaier a descoperit, în apropierea peșterii Castillo dela Puente Viesgo, o nouă peșteră cu zugrăveli pe pereți, numită «*La Pasiega*». Până acum sunt cunoscute 28 de asemenea peșteri în Spania.

Nou descoperita peșteră, în care se poate ajunge foarte cu anevoie, conține 226 de zugrăveli și 36 de gravuri, cari înfățișează cai, bizoni, cerbi, țapi, capre negre și multe figuri geometrice. Decorațiile acestea se găsesc pe toți pereții peșterii, îndeosebi însă în trei galerii. Ele sunt din epoca veche a artei paleolitice. Cele mai multe figuri sunt colorate cu roșu, un număr mai mic cu galben și negru. Ca și în alte peșteri, s'a observat și la «*La Pasiega*», că figurile și desenele sunt îngămădite în ascunzișurile cele mai înguste. În despărțământul cel mai ascuns și greu de străbătut se găsește un fel de altar, pe care s'a găsit o unealtă de piatră. Aceasta e o nouă dovadă pentru părerea, că în peșterile zugrăvite se serbau «*mistere*» religioase.

*

Profesorul Fr. W. Foerster despre scopul educației. Profesorul Fr. W. Foerster este unul dintre cei mai de seamă scriitori de azi care ia în apărare creștinismul. În prețioasele sale scrieri de pedagogie nu încețază să scoată la iveală valoarea educativă a religiei. În anul trecut, cu ocazia unui congres de pedagogie ținut în Kassel, s'a exprimat în chipul următor despre țința supremă a educației:

«Cu această ocaziune vreau să dau expresiune convingerii mele că, un creștinism care nu mai ține la credința că Isus e Fiul lui Dumnezeu și care se consideră pe sine numai ca un fenomen istoric de-o valoare relativă, acel creștinism s'a pierdut puterea cea mai înaltă formătoare de caractere și nu mai posedă nici o autoritate în fața spiritului pământesc al vremii de azi. Dacă Hristos e coborât la nivelul unui om supus greșelii, atunci ne faceți să ne pierdem încrederea în adevărul ce l-a adus El. Mântuitorul lumii e coborât în vârtejul acelor suflete, pe cari istoria le face să treacă pe dinaintea ochilor noștri. Noi auzim vâjâitul zbuciumului generației or ce se succedează fără odihnă. Totul e relativ, și subiectiv, totul e supus evoluției și nu găsim nici un punct sigur pentru viață și moarte, iar cuvintele: «Cerul și pământul vor trece, dar cuvintele mele nu vor trece» — aceste cuvinte nu pot să fie pentru noi altceva decât ideea fixă a unui nebun. Pentru omul modern și chiar pentru cei mai mulți creștini liberali, firește, doctrina despre divinitatea lui Hristos este

astăzi o piatră de poticnire. Va veni însă o altă generație, care, tocmai fiindcă este educată în spiritul credinței de-a nu recunoște divinitatea lui Hristos, va înțelege din nou, cât de mult satisface doctrina despre divinitatea lui Hristos cele mai adânci trebuințe ale sufletului omenesc. Noi, cei care dela necredință ne întoarcem la adevărul lui Hristos, nu mai putem fi câștigați pentru doctrina că Hristos a fost numai un om: această doctrină nu ne oferă nimic și nu ne poate satisface experiențele noastre despre Mântuitorul. Napoleon Bonaparte a zis: «Să credeți, că eu cunosc ce sunt oamenii, dar Hristos a fost mai mult decât un simplu om». Celce cunoaște ce sunt oamenii, celce se cunoaște pe sine, acela nu poate privi viața și moartea lui Hristos fără ca să rostească cuvintele: «Domnul meu și Dumnezeu meu!» Doctrina despre Fiul lui Dumnezeu este temelia oricărei educații mai adânci: în Fiul lui Dumnezeu Creatorul s'a coborât la creatură și ridică creatura la sine, cum s'a exprimat Climent Alexandrinul în cuvintele simple: «Dumnezeu s'a întrupat, pentruca tu să înveți dela un om, cum să te ridici la Dumnezeu!»

Intr'adevăr e frumoasă această mărturisire de credință a unui bărbat de știință, care, cum el a zis despre sine, vine cu sufletul din apele «unui consecvent păgânism».

*

Arderea de vii a văduvelor în India e un vechiu obicei. Guvernul englez a oprit în modul cel mai aspru încă în anul 1829 acest obicei barbar, dar cu toate acestea s'au mai întâmplat și de atunci multe cazuri; unul chiar de curând în satul Iarauli. Văduva brahmanului Ramlal a spus îndată după moartea bărbatului ei, că e hotărîtă să fie arsă de vie deodată cu cadavrul bărbatului ei. Această hotărîre a văduvei a fost adusă la cunoștința poliției, dar înainte de ce aceasta ar fi putut lua vreo măsură văduva a fost arsă. O mare mulțime de oameni au însoțit-o până la locul unde eră să fie arsă. Ceice au însoțit-o s'au prefăcut că nu voesc să-i dee foc, zicând că dacă e destul de virtuoasă, virtuțile ei îi vor da foc. *In ascuns însă totuș i-s'a dat foc.* Privitorii au erupt în strigăte sălbatice de însuflețire, și când în sfârșit a venit poliția n'a găsit decât cenușă și resturi de oase arse. Tribunalul a voit la început să elibereze pe cei cari au fost complici la această barbarie, dar totuș s'a răsgândit și ca să pună capăt unui asemenea obicei i-a osândit la câte doi ani închisoare.

Din acest caz se vede că mult lăudata cultură a Inzilor nu poate imblânzi moravurile oamenilor.

*

Comemorarea lui Constantin Vodă Brâncoveanu. La 15 August 1914 se împlinesc 200 de ani dela executarea în Constantinopol a lui Constantin Brâncoveanu și a familiei sale. Camera română a hotărît la propunerea dlui N. Iorga să comemoze această zi aniversară în toată Țara Românească. «Pentru a-se comemora după cuviință aniversara de 200 de ani de când Constantin Vodă Brâncoveanu, ctitor al atâtor biserici și mănăstiri, strălucit patron al artei și culturii românești, dibaciu apărător al

neamului său în ceasuri grele, și-a mântuit zilele lângă trupurile măcelărite ale fiilor, ca martir al credinței creștine și al autonomiei naționale, Camera României își exprimă dorința ca Guvernul să dea un caracter deosebit zilei de 15 August 1914, care amintește o așa de mare și de scumpă jertfă». Acesta este textul propunerii d-lui Iorga semnat de un mare număr de deputați și primit cu unanimitate de cameră.

La serbarea aceasta trebuie să se ralieze și biserica ortodoxă din Ardeal într'o formă oarecare. Căci numele lui Constantin Brâncoveanu a fost înscris nu numai ca ctitor al mitropoliei din Bălgrad, pentru donațiile sale princiare, ci și ca întemeietor de biserici și mănăstiri cari azi se găesc în mâinile altora. El strălucește în fruntea aceloră, cari s'au năzuit să ne apere biserica și ortodoxia de intrigile străine. E timpul suprem să desgropăm și noi din noianul uitării figurile luminoase ale bisericii noastre.

*

Autonomia bisericii sârbești. Un interesant proces s'a judecat zilele trecute în fața Curții cu jurați din Seghedin. Redactorul unui ziar sârbesc a fost tras la răspundere pentru faptul că a scris în jurnalul său, că suspendarea autonomiei bisericesti a Sârbilor s'a făcut în contra legii. Apărându-se cu aceea, că articolul de lege IX din 1868 dispune lămurit, că în afacerile bisericii sârbești numai congresul bisericesc are dreptul de-a aduce o hotărîre, curtea cu jurați l-a achitat. Aceasta surprinzătoare achitare a stârnit bucurie în șirul credincioșilor sârbi și totodată și speranța, că chestiunea bisericii lor va trebui rezolvită, cât de curând. Într'un număr viitor vom aduce și noi un articol mai amănunțit despre situația, în care a ajuns și se află această biserică.

*

Rătăcire. În cel din urmă număr al «Revistei Preoților» pâr. T. Bugariu face un lung rechizitor seminariilor noastre teologice. Redacția numitei reviste desaprobă și ea critica neîntemeiată a pâr. Bugariu, care dupăcum ni-se pare nouă e cu totul desorientat în materia, ce o tratează. Știm și noi, că seminariile noastre teologice au multe defecte, pe cari trebuie să le îndreptăm. Aceia cari poartă la inimă chestiunea formării și educației clerului nostru își dau toată silința să o facă aceasta. Situația pâr. Bugariu ne oprește de-a cvalifica «opiniile» d-sale așa dupăcum merită. Îi recomandăm însă să studieze și mai temeinic chestiunea aceasta, căci cele scrise de d-sa nu le putem privi decât ca niște rătăciri puțin măgulitoare pentru un preot, cu situația, ce o are d-sa.

*

«**Consistorul eparhial din Oradea-mare**» e titlul unui articol de lămurire, publicat în «*Biserica și Școala*» (Nrii 18—19) de pâr. Gh. Tulbure, în chestiunea raportului Consistorului dela Oradea-mare față de episcopul diecezan și Consistorul eparhial dela Arad.

În sesiunea din urmă a sinodului eparhial dela Arad, P. S. Sa episcopul Aradului și P. C. Sa vicarul Orăzii-mari au ajuns asupra acestei

chestiuni la un schimb de vorbe neobișnuite în corporațiunile noastre bisericești. Cazul a fost cu atât mai regretabil, cu cât, fiind vorba de superioare interese bisericești, trebuiau tratate cu toată calmitatea și desinterea personală.

Păr. Gh. Tulbure combate concepția aceluia, cari Consistorul din Oradea-mare îl consideră «de o simplă sucursală sau expoziură pentru părțile bihorene a Consistorului dela Arad», iar pe vicarul episcopesc dela Oradea ca pe «locțiitorul sau substitutul episcopului diecezan al Aradului» și aduce argumente pentru punctul de vedere al celor dela Oradea-mare, cari țin *Consistorul de acolo de coordonat cu cel dela Arad*, iar ca «prezident natural» al aceluia Consistor *nu-l recunosc pe episcopul dela Arad, ci pe vicarul orădan*, care înlocuește pe fostul episcop al Orăzii până la o viitoare întregire a scaunului episcopesc orădan vacant de peste două sute de ani.

Ne mărginim de astă dată la această informație asupra divergenței de păreri între cei dela Arad și Oradea, fără să ne pronunțăm în merit asupra chestiunii. Aceasta vom face-o altă dată. Adăogăm însă și acum, că situația Consistorului din Oradea-mare ne arată o dezvoltare necompletă a organismului nostru bisericesc și toți cei chemați, în primul rând înșiși arhieriei noștri, trebuie să stăruiească cu energie, ca să se reactiveze nu numai episcopia ortodoxă a Orăzii-mari, ci să se dea ființă și celorlalte două episcopii, dela Cluj și Timișoara.

*

Prea târziu! E grozavă vorba aceasta, când cece ai pierdut prin întârziere nu mai poți câștiga. Împărăteasa Eugenia, soția lui Napoleon al III-lea, prin acest «*prea târziu!*» a îndurat cea mai mare pierdere în viața ei. Dupăce a pierdut coroana împărătească și i-a murit și soțul, i-a mai rămas fiul său pe care-l iubea nespus de mult. Acesta însă nu voia să trăiască o viață lipsită de fapte mari și astfel s'a dus în Africa sudică, ca să iee parte la războiul Englezilor în contra Zulușilor. Dupăce Englezii au fost bătuti în lupta dela Isandula, prințul încă a trebuit să fugă dinaintea Zulușilor. Dar prințul a fost învățat din tinerețele sale să-și amâie împlinirea datorințelor până în ultimul moment. Încă numai 10 minute! — aceasta eră vorba lui, când trebuia să facă ceva de urgență, — și așa a făcut și atunci când trebuia să iee fuga ca să-și mântuească viața dinaintea dușmanilor: s'a mai odihnit 10 minute, în timpul cărora dușmanii s'au apropiat atât de mult, încât cei biruiți nu mai puteau scăpa. Străpuns de săgețile Zulușilor ș'a sfârșit prințul viața. Maică-sa a rămas cu lacrimi în ochi și cu durerea în inimă câte zile a mai trăit, căci nădejdea vieții sale intrase în mormânt. Dar lucrul acesta nu este cel mai rău: ce i-se poate întâmpla unui om. Viața omului e pierdută numai atunci, când ai pierdut grația lui Dumnezeu și e prea târziu ca să te mai poți în toarce la El.

*

De vorbă la telefonul „Culturii creștine“. Pro suo modernissimo more, de a isprăvi iute și de grabă orice numai prin telefon, steghișul acestei reviste ne chiamă și pe noi la scoicele aparatului. Contrar laudabilii tradițiuni, de data asta verbum academicum e lung și anost, îi lipsește obișnuita sărătură atică, ce altă dată îi ședeă așa de bine.

Ziceți, că *știati*, (recte credeți) că cartea lui Boroianu e un manual, ca bunăoară *Compendiul* de drept canonic alui Șaguna. Da și ba! Volumul II alui Boroianu e omolog cu *Compendiul* lui Șaguna. Iată-i titlul: «Principii de drept, organizațiunea bisericii române, legile țării pentru biserică și organizațiunea bisericilor ortodoxe». Volumul I e însă o formală colecție de canoane, intitulată: «Dreptul bisericesc. Canoanele sfintei biserici ortodoxe de răsărit așezate după cestiuni și cu interpretări». Volumul I deci e ca *Enhiridionul* lui Șaguna. Deosebirea e, că acest din urmă înșiră materia cronologic, Boroianu nominologic, sau mai bine zis alfabetologic.

Ei bine, se va răspunde, revista din Blaj totuș a putut aveă dreptate, când a numit cartea lui Boroianu, similară cu compendiul lui Șaguna, căci afară de dreptul bisericesc mare, 2 volume, edate în 1899 și descrise mai sus, Boroianu a mai edat în 1903 un *rezumat* de drept bisericesc, pentru cursul inferior, împărțit în 50 de lecțiuni. Acest op încă poartă titlul celui dintâiu, adică «*Dreptul bisericesc*» și în adevăr e omogen cu compendiul lui Șaguna.

Celce poartă grijă de materia de drept canonic la «Cultura creștină», nu s'a raportat însă la *rezumatul* din 1903, pentrucă nu-l cunoaște nici pe acesta, nici pe cel vast din 1899 și nici *Enhiridionul sau cartea manuală de canoane* alui Șaguna, și respective, *enhiridionul* lui Șaguna îl identifică cu compendiul aceluiaș, ca apoi compendiul iarăș să-l unifice cu *Pidalionul*, și mai departe, o colecție de canoane să o ia drept *Pidalion* și *Pravilă*, etc. etc.

Adevărat, că nu le spuneți rupt ales, dar implicit și printre șire tezele se desprind din două locuri, când din nenorocire folosiți greșit conjuncțiunea «sau».

Iată textul cu pricina: «...noi știam, că cartea d-lui Boroianu nu este o colecție de canoane, *sau* mai bine zis o ediție a *Pidalionului* respective a *Pravilei*... Ori domnia voastră confundați poate un manual cu o colecție de canoane, *sau* cu un corpus iuris canonici al bisericii răsăritene».

Iată cum noi nu confundăm necum lucrurile, dar nici conceptele. Cartea lui Boroianu e în adevăr colecție de canoane, atât sub respect formal, cât și material, precum e și *Dreptul* lui Teodorian, *Enhiridionul* lui Șaguna și «*Legile bisericești*» alui *Meletiu Dregheciu*, Timișoara, 1873.

O colecție de canoane nu e *Pidalion* și nu e *Pravilă*, dar *Pravila*

și Pidalionul sunt colecții de canoane. Numai colecțiile cvalificate sunt Pidalion și Pravilă.¹

Confuzia latentă în vorbele de aici dela telefon se dă pe față în teza de doctorat ce ați tipărit în 1910 la Budapesta, acolo la pag. 7 ați pus negru pe alb:

«A Pydaliont forditotta Șaguna... is az 1885-ben második kiadásban megjelent művében: Compendiu de dreptul canonic Sibiiu».

Cred, că nu e de prisos să menționez, că pelângă operele înșirate, literatura noastră mai are încă două lucrări de astfel: «Curs de drept bisericesc», București, 1892, tradus din rusește de epp. *Silvestru Bălănescu*, retipărit din rev. «Bis. ort. română» și «Compendiu de drept bisericesc», București, 1898 de economul Vasile *Pocitan*.

Periodicul sfântului sinod «Biser. ort. română», nu deaceea nu vă vine în schimb *ca să nu o puteți ceti*, ci pentru aceea, că nu ați cerut-o dela proprietarul ei, ministerul cultelor, la secția «Cassa bisericii».

Logojănescu.

Tipicul cultului religios.

Cazuri liturgice, date și indigitări tipiconale pe luna Iunie.

Duminecă în 15 Iunie sf. proroc Amos. Dum. a III-a după Rusalii glas 2 voscr. 3. Evang. dela Mateiu. «Zis-a Domnul: luminătorul trupului este ochiul».

Duminecă în 22 Iunie sf. muc. Eusebiu Dum. a IV-a după Rusalii glas 3 voscr. 4. Evang. dela Mateiu «In vremea aceea intrând Isus în Capernaum».

Marți în 24 Iunie. Nașterea sf. Ioan Bot. Intreaga slujbă din mineiu.

Sâmbătă în 28 Iunie la vecernie. La «Doamne strigat-am» punem 10 stihuri; 4 din octoih și 6 din mineiu. «Mărire» a mineiului «și acum» dogmatica gl. de rând. Vohod, prohimenul zilei — paremiile și celealalte. *La stihoavnă*, cântăm stihirile octoihului, cu «mărire» din mineiu «și acum» bogorodicina stihoavnei acelui glas din octoih, pe care s'a cântat «mărire».

După «Tatăl nostru» troparul învierii «mărire» al mineiului «și acum» bogorodicina troparului dela glasul lui «mărire».

Duminecă în 29 Iunie. Sf. ap. Petru și Pavel, Dum. a V-a după Rusalii gl. 4 voscr. 5, la utrenie, la «D-zeu este Domnul» troparele dela încheierea vecerniei (al învierii de 2 ori). Sedelnele octoihului, polileul, pripelele și troparele învierii «soborul îngeresc». Ipacoi, seditna polileului din mineiu apoi antifioanele gl. de rând. Evangelia utreniei a V-a.

La «toată suflarea» 4 stihiri ale glasului de rând și 4 ale mineiului. «Mărire» stihira evangheliei «și acum — Preabinecuvântată ești», apoi doxologia cea mare pe antifonul gl. 4.

Cantor.

¹ Pravila și după unire are să rămână codice de legi. *Moldovanu* «Acte sinodali» Blaj 1872 II 83.

Serieri:

În „Biblioteca bunului păstor“ au apărut următoarele numere:

Nr. 1. «*Taina pocăinții*». Studiu pastoral de I. Hanzu. Prețul 50 fileri.

Nr. 2. «*Clerul și chestiunea alcoolismului*». Traducere de V. Oana. Prețul 80 fileri + porto.

Nr. 3. «*La centenarul seminarului Andreian*». Disertație de Dr. A. Crăciunescu. Prețul 50 fileri.

Nr. 4. «*Chemarea preoțimii noastre*». Considerații de actualitate, de mai mulți. Prețul 70 fileri + porto.

Nr. 5. «*Șase predici pentru Duminicile postului mare*» și «*Un cuvânt pentru ziua Invierii Domnului*», de mai mulți. Prețul 1 coroană + porto.

«*Un congres biblic românesc*», de Dr. Nicolae Bălan. Prețul 50 fileri + porto.

Contribuții privitoare la relațiile bisericei românești cu Rusia în veacul al XVII, de Dr. S. Dragomir. Prețul 2 cor. + porto.

Invățăturile sociale ale evangheliei. Studiu biblic. Traducere din limba franceză de Ilie I. Beleuță. Făgăraș. Prețul 1 cor.

Notițe despre întâmplările contemporane, scrise de Ioan cav. de Pușcariu. Edatate de Dr. Il. Pușcariu. Sibiiu 1913, pag. 220. Prețul broș. 3 cor.

Toate aceste publicațiuni se pot comandă prin «Librăria Arhidiecezană» din Sibiiu.

—*—

POSTA

Teodor Hermann, (prot. Dés). Nr. 1—2 s'a trimis.

Ilie Chebeleu, (Șoimoș). Premiile se vor trimite.

Nicolae Micluția, (Csernegyház). A fost greșală că nu s'a trimis revista. Nri 20—22 din 1913 s'au expedit.

Gaviil Hango, (Szamosujvár) Nr. 20 -22 din 1913 s'a trimis.

Sever Bran, (Dombár). Cuponul acției l-am primit; abonamentul pro 1914 e solvit.

Traian Maxim, (Izaszacsal). Nri 1—2 din 1914 s'au trimis. Din 1913 ultimul număr a fost 22. — Solvind abonamentul cât mai curând puteți reflecta și la premii.

Traian Vațian, (Arad). Numerii ceruți s'au trimis.

A. Vasadi (Tamáshida) Revista se trimite numai oficiului parohial, nu și Sf. Voastre.

Ilie Bursașiu, (Vaskohszelete) Nr. 20—22 din 1913 și 1—2 din 1914 s'a expedit.

George Negură, (Vicov de sus). Nr. 6—7 din 1913 s'a expedit.

Gherasim Andru, (Szárcsatelek). Nrii reclamați s'au trimis.

Laurian Aron, (Brassó). Nrii reclamați s'au trimis.

Eugen Muntean, (Szászskézd) Nrii 1—2 și 3—4 s'au trimis.

AVIZI!

Acelora dintre restanți cari n'au achitat costul abonamentului în ultimii ani, li-se sistează trimiterea pe mai departe a revistei și vom întreprinde față de dâșii pașii de lipsă.

Rugăm totodată pe toți cetitorii noștri să binevoiască a grăbi cu trimiterea abonamentului.
